

Riksdagens protokoll

1984/85:107-108

27 mars 1985

Nr 107
Onsdagen den
27 mars 1985

Utrikesdebatt

UTRIKESMINISTERNS UTRIKESDEKLARATION

27 mars 1985

Ur Riksdagens protokoll

Debatten blev *lite märklig* detta år eftersom statsministern ville delta i riksdagens utrikesdebatt:

Anf 1. Utrikesminister Lennart Bodström (s).....	S 3
Anf 2. Carl Bildt (m).....	S 12
Anf 3. Sture Korpås (c).....	S 19
Anf 4. Bengt Westerberg (fp).....	S 22
Anf 6. Utrikesminister Lennart Bodström (s), replik.....	S 34
Anf 7. Carl Bildt (m), replik.....	S 36
Anf 8. Sture Korpås (c), replik.....	S 37
Anf 9. Bengt Westerberg (fp), replik.....	S 38
Anf 10. Bertil Måbrink (vpk), replik.....	S 39
Anf 11. Utrikesminister Lennart Bodström (s), replik.....	S 40
Anf 12. Carl Bildt (m), replik.....	S 41
Anf 13. Bengt Westerberg (fp), replik.....	S 42
Anf 14. Bertil Måbrink (vpk), replik.....	S 44
Anf 15. Utrikesminister Lennart Bodström (s), replik.....	S 44
Anf 16. Stig Alemyr (s).....	S 45
Anf 17. Utrikesminister Lennart Bodström (s), replik.....	S 48
Anf 18. Statsminister Olof Palme (s).....	S 49
Anf 19. Carl Bildt (m), replik.....	S 53
Anf 20. Thorbjörn Fälldin (c), replik.....	S 54
Anf 21. Statsminister Olof Palme (s), replik.....	S 55
Anf 22. Carl Bildt (m), replik.....	S 56
Anf 23. Thorbjörn Fälldin (c), replik.....	S 57
Anf 24. Statsminister Olof Palme (s), replik.....	S 58
Anf 25. Ulf Adelsöhn (m).....	S 61
Anf 26. Statsminister Olof Palme (s), replik.....	S 63
Anf 27. Ulf Adelsöhn (m), replik.....	S 64
Anf 28. Statsminister Olof Palme (s), replik.....	S 65
Anf 29. Ulf Adelsöhn (m), replik.....	S 66

1984/85:107

Onsdagen den 27 mars fm.

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1984/85:140 till näringsutskottet

1984/85:152 till kulturutskottet

1984/85:153 till finansutskottet

1984/85:159 till jordbruksutskottet

1984/85:163 till lagutskottet

1984/85:167 till konstitutionsutskottet

1984/85:174 till lagutskottet

3 § Föredrogs men bordrades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1984/85:28

Skatteutskottets betänkande 1984/85:45

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:16

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1984/85:10 och 11

4 § Utrikesdebatt

Talmannen anmälde att utrikesminister *Lennart Bodström* nu skulle lämna meddelande i utrikespolitiska frågor.

Anf. 1 Utrikesminister **LENNART BODSTRÖM**:

Herr talmant! Sedan två veckor tillbaka förhandlar nu USA och Sovjetunionen i Genève. Det är glädjande att de återupptagit dialogen om centrala nedrustningsfrågor. Men vägen till konkreta resultat i förhandlingarna kommer sannolikt att bli lång och svår.

Säkerhet måste i kärnvapenåldern ses i ett globalt perspektiv. Vi kan inte isolera oss från det som sker i vår omvärld eller söka säkerhet i befäst

Utrikesdebatt

avskildhet. Även i Norden är vi i ökande grad beroende av den internationella utvecklingen i stort.

Läget i norra Europa har under lång tid kännetecknats av lugn och stabilitet. Det grundläggande säkerhetspolitiska mönstret som växte fram i Norden efter det andra världskriget har bestått, trots yttre påfrestningar och ett tidvis kyligt internationellt klimat. Den svenska neutralitetspolitiken, stödd på ett efter våra förhållanden starkt försvar, utgör en viktig del i detta mönster.

Men lugnet och stabiliteten är inte något en gång för alla givet. Missstron mellan stormakterna kastar sin skugga också över vår del av världen. Det nordeuropeiska och nordatlantiska området har fått ökad betydelse för båda militärblocken, vilket bl. a. lett till ökad militär aktivitet i vårt närområde. Det har även Sverige haft kännning av.

Inte minst i tider av ökad spänning är det av avgörande betydelse att vi handlar så att omvärldens tilltro till vår vilja och förmåga att fullfölja den traditionella neutralitetspolitiken inte rubbas.

Den svenska regeringens hållning har varit målmedveten och konsekvent. Vi kommer aldrig att acceptera kränkningar av Sveriges territorium. Vi har inte tvekat, och vi kommer inte att tveka, att med kraft ingripa mot varje främmande inkräktare. Våra resurser för att spåra och ingripa mot den elier dem som olovligt gör intrång i våra vatten är under snabb uppbyggnad.

Vi söker inte konfrontation, men väl respekt för vår suveränitet och för våra gränsers okränkbarhet. Vi kräver respekt för grundläggande folkrättsliga principer, vilkas efterlevnad är nödvändig om små stater skall kunna leva i trygghet inom fredade gränser. Detta kan vi inte ge avkall på.

Vi har heller inte tvekat att kraftfullt protestera på diplomatisk väg i de fall då vi kunnat fastställa den främmande inkräktarens nationalitet. Samtidigt måste våra ställningstaganden vila på saklig och otvetydig grund för att vår strävan att värna vårt oberoende och vår territoriella integritet skall uppfattas som uppriktigt menad.

Vi har ett uppenbart intresse av goda och stabila relationer med stormakterna. Vi bör eftersträva dialog även i lägen då motsättningar eller svårigheter uppstår. Avhänder vi oss möjligheterna att gentemot stormakterna föra vår egen talan, minskar också våra möjligheter att genom egna åtgärder påverka vår situation.

Bägge sidor har uttalat vilja att respektera vår neutralitetspolitik och vår territoriella integritet. Vi ser också i dessa uttalanden en bekräftelse på att man i såväl öst som väst har ett intresse av att bevara stabiliteten i Norden. Ingen part kan ha någon fördel av spänningar och motsättningar i detta område.

Vårt eget bidrag till denna stabilitet är en fast och konsekvent utrikespolitik som understryker vår bestämda föresats att i alla lägen stå fria och obundna. Detta är vår första försvarslinje. Samtidigt skall vi ha en reell förmåga att hävda vår territoriella integritet och motstå olika hot och påfrestningar.

I samverkan skapar utrikes- och försvarspolitikern ett värm för vår fred och vårt oberoende.

De nordiska staterna har valt skilda säkerhetspolitiska lösningar men förenas i intresset att värna om lugn och stabilitet i närområdet. Våra länder förenas vidare av vårt historiska arv, gemensamma demokratiska ideal och många starka band över gränserna.

Detta ger det nordiska samarbetet dess unika karaktär och styrka. Det finns glädjande tecken på att detta samarbete utvecklas i konkreta former. Vid Nordiska rådets nyligen avslutade session i Reykjavik antogs en handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. Den innefattar ökade satsningar på bl. a. industri- och arbetsmarknadspolitikens områden.

Regeringen fästet likaså stor vikt vid de pågående ansträngningarna att stimulera ekonomierna i Västeuropa och att där skapa en gemensam hemmamarknad. Sveriges medlemskap i EFTA och frihandelsavtalet med EG är en god grund för vårt deltagande i detta arbete.

Europa har alltsedan andra världskrigets slut stått i fokus för motsättningar mellan öst och väst. Efterkrigstidens uppdelning i mot varandra stående allianser har befäst ett maktpolitiskt öst-väst-perspektiv på denna världsdelen och försvårat kontakter mellan staterna.

ESK, den europeiska säkerhetskonferensen, erbjuder den bästa vägen till en fortsatt dialog om hela Europas framtid. ESK-processen har fortskridit trots den allmänna försämringen av öst-väst-relationerna. Vi uppmärksammar i år tioårsminnet av undertecknandet av ESK:s slutakt. Helsingforsandén, som i grunden innebär att staterna söker säkerhet genom samarbete, måste hållas levande.

Stockholmskonferensen om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder och nedrustning i Europa har varit en ljuspunkt i en mörk bild 1984. Konferensen har nu, sedan en överenskommelse träffats om arbetsordningen, kunnat gå in i ett konstruktivt skede. Från svensk sida har vi vinlagt oss om ett nära samarbete mellan de neutrala och alliansfria deltagarstaterna inom den s. k. NN-gruppen.

Regeringen har inbjudit NN-staternas utrikesministrar till ett möte i Stockholm i april. Syftet är att ytterligare främja arbetet vid Stockholmskonferensen och stärka dessa staters samverkan inom ESK-processen i dess helhet.

Parallellt med Stockholmskonferensen genomförs andra expertmöten inom ESK:s ram. Ett viktigt möte om mänskliga rättigheter äger rum i Ottawa i maj. Det svenska deltagandet förbereds bl. a. i en referensgrupp i vilken företrädare för ett flertal enskilda organisationer ingår. I höst äger vidare ett s. k. europeiskt kulturforum rum i Budapest. Mötet är ett tillfälle att stimulera ökat kulturutbyte mellan öst och väst.

Miljöförstoring är ett område där endast alleuropeiskt samarbete i ESK:s anda kan leda till lösningar på gemensamma problem. Regeringen fästet stort avseende vid det arbete som bedrivs inom ramen för den europeiska konventionen om långväga gränsoverskräddande luftföroreningar.

Utrikesdebatt

Sverige deltar aktivt i Europarådets arbete. Organisationen stadga, som kräver att medlemsstaterna slår vakt om grundläggande demokratiska principer och mänskliga rättigheter, ger Europarådet dess unika roll och moraliska styrka. Arbetet för mänskliga rättigheter behandlades för övrigt vid ett särskilt möte på ministernivå i förra veckan.

Herr talman! 1984 blev i stort sett ett förhört år för nedrustningsrövande. I år knyts våra förhoppningar till att Förenta Staterna och Sovjetunionen upptagit förhandlingar om såväl strategiska och medelstans kärnvapen som kapprustningen i yttre rymden.

Det finns inget alternativ till förhandlingar. Så länge kärnvapen existerar finns också hotet att de skall komma till användning. Det är också av utomordentlig betydelse att i dag nå fram till överenskomelser som förhindrar en hotande kapprustning i rymden. En sådan kapprustning skulle kunna få alvarliga konsekvenser för internationell säkerhet och äventyra ingångna avtal om nedrustning och rustningsbegränsning. Det går inte att uppnå säkerhet genom att söka åstadkomma ett ogenomträngligt rymdförsvaret mot kärnvapen. Nya vapensystem leder i stället alltid till nya militära motåtgärder.

Betydelsen av Genève-samtalen framhölls också av stats- och regeringschefer från Argentina, Grekland, Indien, Mexico, Tanzania och Sverige, när de för två månader sedan möttes i New Delhi. Gruppens verksamhet och Delhideklarationen har rönt stort internationellt intresse.

Femkontinentsinitiativet ger uttryck för ett synsätt som länge präglat svenskt agerande på nedrustningsområdet och som har starkt stöd världen över. Den grundläggande tanken är att kärnvapenkapprustningen är ett hot inte bara mot kärnvapenstaterna själva, utan mot mänskligheten i dess helhet.

Delhideklarationen kräver ett stopp för prov-, produktion och utplacering av kärnvapen och dessas vapenbärare. Den tar särskilt upp behovet av åtgärder för att förhindra en kapprustning i yttre rymden, liksom kravet på ett fullständigt provstoppsavtal.

Mötet följs nu upp. Repräsentanter för de sex stats- och regeringscheferna träffade supermakternas delegationer när de nya Genève-samtalen inleddes. Frågorna tas upp på högsta nivå vid bilaterala möten i Moskva, Washington, Beijing, London och Paris.

Det svensk-mexikanska resolutionsförslaget i FN:s generalförsamling om frysning av kärnvapen fick hösten 1984 ett ännu starkare stöd än tidigare.

I september i år hålls den tredje konferensen för översyn av icke-spridningsavtalet. Avtalet har verksamt bidragit till att förhindra tillkomsten av nya kärnvapenstater. De anslutna kärnvapenstaterna har emellertid inte fullgjort sina åtaganden om uppriktigt menade förhandlingar om kärnvapen-nedrustning.

Nedrustningskonferensen i Genève har gjort vissa framsteg i arbetet på en konvention om fullständigt förbud mot kemiska vapen. Alla stater måste nu låta konferensen fylla sin funktion som multilateralt förhandlingsorgan även när det gäller frågorna om ett fullständigt provstopp och ett förhinder av

kapprustning i yttre rymden.

Regeringen fortsätter arbetet för en kärnvapenfria zon i Norden och en korridor fri från slagfälskärnvapen i Centraluropa. Förslagen är uttryck för våra ansträngningar att med politiska medel motverka militära hotfaktorer i vår närhet.

Regeringen har preciserat sin syn på utformningen av den nordiska kärnvapenfria zonen bl. a. i den skrift i ämnet som utrikesdepartementet gav ut i höstas. Sverige är berett att med de övriga nordiska länderna gå in i konkreta överläggningar som syftar till upprättandet av en zon.

En arbetsgrupp inom utrikesdepartementet har studerat den fortsatta utvecklingen kring korridorfrågan. Sverige fortsätter arbetet för att bredda försätelsen för förslaget och de överväganden som legat bakom det. Förslaget hålls aktuellt i bilaterala överläggningar och inför svenskt agerande i skilda multilaterala sammanhang.

Bland många oroande inslag i rustningsbildens har Sverige haft anledning att uppmärksamma det hot mot stabiliteten i vår region som kryssningsmissiler kan utgöra. Det är väsentligt att dessa vapen omfattas av de förhandlingar som nu inlemts i Genève.

Herr talman! Sverige har med kraft vänt sig mot de många fall där folkfärdens regler åsidosatts. De ständiga medlemmarna i FN:s säkerhetsråd har ett särskilt ansvar för att upprätthålla freden. I synnerhet de bör därför besinna FN-stadgans krav på respekt för staters territoriella integritet.

Tendensen att använda våld i internationella kriser visar knappast några tecken på att avta. Misstron mellan supermakterna försvärar lösningar av många regionala och lokala konflikter. Dessa ses ofta i ett öst-västperspektiv, också när problemen är av social och ekonomisk natur.

Även konflikter utanför Europa kan få konsekvenser för Sverige. Supermakterna har ett viktigt ansvar för att bidra till en lösning av Mellanösternkonflikten.

FN har inte minst av historiska orsaker en särskild roll i Mellanösternfrågan. Säkerhetsrådets resolutioner 242 och 338 bör utgöra grundvalen för en förhandlingsuppgörelse. Enligt vår uppfattning innebär de att Israel skall lämna de territorier som ockuperades 1967 och i stället uppnå fred inom säkra och erkända gränser. En uppgörelse måste dessutom medföra att det palestinska folket ges självbestämmande med rätt att upprätta en egen stat. Initiativ för att försöka få parterna i konflikten till förhandlingar bör välkomnas. PL O måste ha rätt att som likaberättigad part delta i förhandlingar som rör det palestinska folkets framtid.

Regeringen har välkomnat Israels beslut att dra sig tillbaka från Libanon. Det inleda återtagandet har dock följts av en ökad användning av våld.

Rapporterna om övergrepp mot civilbefolkningen i södra Libanon inger djup oro. Under räder mot libanesiska byar har ett stort antal människor döts. Många hem har ödelagts. Attacker mot en ockupationsmaktssoldater kan inte ursäktas övergrepp mot civila. Våldet är en följd av Israels fortsatta ockupation. Ett fullständigt israeliskt tillbakadragande bör ske utan dröjsmål.

Utrikesdebatt

Kriget mellan Irak och Iran har den senaste tiden trappats upp. Civila mål i de båda länderna har utsatts för omfattande bombningar. Ett stort antal människor har dödats. Samtidigt har mycket hårda strider med stora förluster ägt rum i gränsområdena i söder. Konflikten riskerar att ytterligare förvärras och spridas. Det är i detta läge viktigt att båda sidor visar återhållsamhet.

FN:s generalsekreterare har riktat en appell till parterna att upphöra med bombningarna av civila befolkningssentra och fullt ut respektera det förbud mot attacker mot civila mål som kom till stånd i FN:s regi i juni 1984. Statsminister Olof Palme har i egenskap av generalsekreterarens särskilda representant i konflikten likaledes erinrat parterna om FN-arrangemanget. Det är av största betydelse att detta arrangemang, som räddat tusentals liv, står fast. Det är den svenska regeringens starka förhoppning att båda sidor snarast skall inse nödvändigheten av ett snabbt fredligt slut på denna tragiska konflikt och därmed bespara befolkningen i de båda länderna ytterligare förluster och lidande.

Någon lösning av konflikten i Afghanistan kan ännu inte skönjas. Den sovjetiska militära interventionen har lett till ett oerhört lidande. Den allt hänsynslösare krigföringen har gjort miljontals afghaner till flyktingar i deras eget land och i grannländerna Pakistan och Iran. Den svenska regeringen stöder FN:s generalsekreterare i hans ansträngningar att få till stånd en fredlig lösning av konflikten. Det grundläggande elementet i varje lösning måste vara ett omedelbart och fullständigt tillbakadragande av de sovjetiska trupperna från Afghanistan.

I Kampuchea fortsätter striderna mellan den av Vietnam stödda Pnom Penh-regeringen och en koalition ledd av prins Sihanouk. De senaste månaderna har de vietnamesiska trupperna intensifierat attackerna mot lägren längs gränsen till Thailand. De vietnamesiska trupperna måste lämna Kampuchea. En dialog mellan de berörda parterna och länderna i regionen måste komma i gång i syfte att uppnå en fredlig lösning. Samtidigt är det ytterst angeläget att finna en lösning som utesluter möjligheten av en återgång till de omänskliga förhållanden som rådde under Pol Pot-regimen. Regeringen har med stigande oro följt den senaste tidens händelseutveckling i Centralamerika. Ingen stormakt har rätt att – på det sätt som nu görs på amerikanskt håll – åberopa egna säkerhetsintressen, grannskap eller andra suveränitet och territoriella integritet. Allvarigast är situationen för Nicaragua. Stormaktsshot och ökad militarisering förvärrar ansträngningarna att vidareutveckla den demokratiska processen i landet och genomföra ekonomiska och sociala reformer i folkflertalets intresse.

Regeringen stöder Contadora-gruppens oförtrötliga diplomatiska arbete som visat att det finns en väg ut ur krisen i Centralamerika. Denna väg, enhälligt stödd av FN:s generalförsamling, går över förhandlingar, försoning och respekt för folkrieten.

År 1983 återtog Argentina sin plats bland världens demokratiska stater. Nyligen har den demokratiska processen befästs i Uruguay och Brasilien.

Endast två militärdiktaturer återstår i Sydamerika: Chile och Paraguay. Trycket mot dessa repressiva regimer ökar.

Under de senaste dagarna har vi sett nya, upprörande exempel på den sydafrikanska regimens våldspolitik. Varaktig fred är inte möjlig förrän apartheidsystemet avskaffas.

Den nya författningen i Sydafrika förvägrar tre fjärdedelar av landets befolkning elementära mänskliga rättigheter. Moistråndet mot apartheidsystemet är massivt, och regimen i Pretoria svarar med våld. Inte sedan explosionen i Soweto 1976 har vi bevittnat så omfattande oroligheter.

Apartheid är i grunden ett system för ekonomiskt förtryck. Det innebär en olika behandling av vita och svarta som ger de vita en orimlig förmånsställning i snart sagt varje hänseende. Europeiska företag som verkar i Sydafrika kan exploatera svart arbetskraft på ett sätt som endast för mycket länge sedan var möjligt i Europa.

Mogambique och Angola har, trots de överenskomelser de träffade med Sydafrika för ett år sedan, inte fått fred. Sydafrika söker med alla medel vidmakthålla sin dominans i regionen. För att förhålla genomförandet av den redan 1978 beslutade FN-planen för Namibias självständighet åberopas ständigt nya och ovidkommande hinder.

För att öka trycket mot Sydafrika har Sverige tillsammans med bl. a. de övriga nordiska länderna i FN lagt fram en ny apartheidresolution, som fått en överväldigande uppslutning i generalförsamlingen. Vårt bistånd till frontstaterna, befrielseförelserna i södra Afrika och apartheidpolitikens offer ökar. Lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia har skärpts. Det är regeringens förhoppning att denna skärpning skall leda till efterföljd i andra länder och att det skall vara möjligt att, vid det nordiska utrikesministermötet i Helsingfors nu på fredag, komma överens om en förstärkning av det nordiska handlingsprogrammet mot apartheid.

Herr talman! Det finns ett klart samband mellan mänskliga rättigheter och fredlig utveckling. I varje samhälle där människor förtrycks uppstår konflikter som kan bidra till ökad internationell spänning. Ökar yttre hot tas till infäkt för att skärpa existerande förtryck.

FN:s medlemsstater har åtagit sig att främja och skydda mänskliga rättigheter. Brott mot dessa hör därför inte till en stats inre angelägenheter. Sverige fortsätter att aktivt verka för att stärka det internationella regelssystemet på detta område. En betydande framgång nåddes när FN:s generalförsamling förra året antog en konvention mot tortyr.

Rätten till liv är den mest grundläggande av alla mänskliga rättigheter. Sverige lägger sedan länge med stor kraft i kampen mot dödsstraffet. Vi engagerar oss också för att söka förhindra försvinnanden och summariska avrättningar som i vissa stater sker i strid med gällande lagar, men med de styrandes tysta medgivande eller t. o. m. aktiva stöd.

Många krig och väpnade konflikter har ekonomiska och sociala orättvisor som sin egentliga grund. De rika länderna har ett ansvar att bidra till en positiv ekonomisk och social utveckling i tredje världen. En sådan utveckling främjar också på sikt lugn och stabilitet, motverkar förtryck och underlättar

Utrikesdebatt

ett demokratiskt samhällsbygge.

I Sveriges arbete för en världsrörning som sätter rätt före makt förenas vårt egenintresse och vår solidaritet med andra folk och nationer. När vi slår vakt om vårt nationella oberoende och vår territoriella integritet kan inte detta uppfattas som ett hot mot andra stater. Vi försvarar tvärtom världen som varje dag är i fara världen över. När vi i solidaritet med andra folk kräver att deras oberoende skall respekteras stärker detta den moraliska kraft med vilken vi kan hävda våra egna intressen.

Internationell solidaritet är och bör också vara ett centralt tema i vår utrikespolitik. En utrikespolitik som görs så snäv att endast våra i inskränkt mening egna intressen får plats skulle riskera att bli kortskiktig och cynisk. Den skulle inte svara mot de förväntningar och krav en bred svensk opinion har på vårt internationella agerande.

Det är en angelägen uppgift att uppmuntra och understödja det starka folkliga engagemang för undertryckta, fattiga och förföljda världen över som finns i vårt land. Det är särskilt viktigt att inte förlora den internationella solidariteten ur sikte i en tid när också vårt eget land har att ta ställning till väsentliga frågor både på ekonomins och säkerhetspolitikens område.

Det är också nödvändigt att öka medvetandet om att nationell säkerhet och internationell stabilitet i längden aldrig kan upprätthållas utan en balanserad ekonomisk utveckling både i öst och väst, nord och syd. 1970-talet och det begynnande 1980-talets stagnation i världsekonomin bidrog även till politiska spänningar. Ökad ekonomisk stabilitet bör bidra till att minska politiska motsättningar.

För de västliga industriländerna präglades 1984 av fortsatt återhämtning och stabilisering. I de östeuropeiska stashtandelsländerna har skuld- och betalningssituationen förbättrats. Under det kommande året väntas denna positiva ekonomiska utveckling i industriländerna bestå.

Samtidigt finns många orosmoln. Särskilt allvarigt är att den ökade tillväxtrakten inte i samma grad skapat nya arbetstillfällen. Industriländerna går i dag mer än 30 miljoner människor utan arbete. Den växande arbetslösheten är ett hot mot själva grunden i samhällsbygget. Ökade sociala spänningar underblåser extremism, som historiskt visat sig kunna få omvälvande inrikes- och utrikespolitiska konsekvenser.

Den mycket starka dollaruppgången är också oroande. Både en fortsatt hög dollarkurs och ett dramatiskt kursfall kan leda till svåra störningar i den internationella handeln och finanssystemet. Detta gäller även u-ländernas växande skuldbörda, som alltjämt utgör ett hot mot stabiliteten på de internationella kapitalmarknaderna. Först 1987 kulminerar de 25 största låntagarländernas amorteringar med återbetalningskrav som är mer än dubbelt så stora som 1984.

De hårt skuldtyngda länderna i Latinamerika löper de närmaste åren risk att drabbas av allvarig ekonomisk och social instabilitet. Om skuldfrågorna inte kan lösas i samförstånd mellan långivare och låntagare kan den fortsatta demokratiseringsprocessen i regionen allvarligt stötas.

I Afrika genomgår många länder den värsta krisen i modern tid. De plågas

av en växande skuldbörda, snabbt ökande underskott i bytesbalansen och stagnation i ekonomin. Kontinenten har drabbats av den mest fördömda forkan på 15 år.

Mer än 150 miljoner afrikaner riskerar i år att drabbas av svält. De strukturella problemen är så omfattande att, under en överskådlig tid, inte ens en stark återhämtning av världsekonomin kan återställa dessa länders betalningsbalans. Dessa frågor liksom livsmedelsförsörjningen måste angripas med andra medel än hittills. Denna smärtsamma men nödvändiga anpassning måste kraftfullt stödjas genom internationellt samordnade hjälpprogram.

Herr talman! FN firar i år sitt 40-årsjubileum. Världsförbundets arbetsfält spänner över alla för svensk utrikespolitik väsentliga frågor. FN-medlemskapet och dess förpliktelser förblir en självklar och omistlig del av vår utrikespolitik.

Ännu fyra årtionden efter FN:s grundande står vi emellertid långt från förverkligandet av FN-stadgans principer och mål. Organisationen brottas med en rad svårigheter. Till följd av stormaktsmotsättningarna har FN inte kunnat utnyttjas som det instrument för kollektiv säkerhet som ursprungligen avsågs. Nord-syd-dialogen befinner sig i ett dödsläge. Det ökade antalet resolutioner i generalförsamlingen kan inte dölja att många viktiga frågor på dagordningen fortfarande väntar på sin lösning.

Trots dessa problem behåller FN sin särställning genom sin universalitet och den mångsidiga verksamhet för fred och säkerhet som ändå kunnat genomföras. Dess roll som mötesplats och forum för dialog är oersättlig. Genom de fredsbevarande operationerna, där Sverige deltagit från början, har lokala konflikter kunnat bringas under kontroll och deras spridning förhindras. Världsförbundet har också en viktig roll för att förbättra ekonomiska och sociala villkor i tredje världen och för att bemästra de växande miljö- och resursproblemen.

I en tid av ökat ömsesidigt beroende är det vitalt att slå vakt om FN:s universella karaktär. Meningsmotsättningar bringas inte närmare sin lösning om stater utesluts ur organisationen. Det är också viktigt att medlemsstaterna inte vänder FN-arbetet ryggen utan inifrån medverkar i ansträngningar att genomföra de reformer som kan vara påkallade.

I samband med Förenata Staternas utträde har uppmärksamheten särskilt riktats mot utvecklingen inom UNESCO, FN:s faktsorgan för utbildning, vetenskap och kulturfrågor. Organisationen har försvagats och dess fortsatta existens kan komma att stå på spel. Sverige fortsätter att aktivt medverka till att lösa de problem som länge hämmat UNESCO:s effektivitet. Vi vägleds därvid av såväl intresset för det betydelsefulla område som detta organ har att svara för som vikten av att värna om FN-systemet i dess helhet.

Herr talman! Det är i år inte bara 40 år sedan FN grundades. Den 6 augusti 1945 sprängdes över Hiroshima den första atombomben. Dessa två händelser symboliserar alltjämt ett vägval: samarbete och hopp eller konfrontation och skräck.

Staterna måste gemensamt göra det nödvändiga vägvalet. Med rätta ställer

vi särskilda krav på dem som förfogar över de mest fördölsbebringande vapnen. Men ingen kan undandra sig sitt ansvar för att ge ett bidrag till att skapa en fredigare och säkrare värld.

Sverige ger detta bidrag genom en fast och konsekvent neutralitetspolitik och genom att, efter vår förmåga, söka slå vakt om lugn och stabilitet i vår del av världen. Vi ger också vårt bidrag genom ett målmedvetet arbete för internationell nedrustning, för avspänning och samarbete i Europa, för respekt för folkrättens principer, för mänskliga rättigheter och ekonomisk och social utveckling.

Regeringen kommer att fullfölja denna traditionella utrikespolitik, som åmjuner det svenska folkets stöd och förtroende.

Anf. 2 CARL BILDT (m):

Herr talman! Mina direkta kommentarer till den utrikesdeklaration som utrikesministern just har läst upp är egentligen ganska få. I stora delar tycker jag att det i år är ett ganska välskrivet dokument, som väl fångar den svenska synen på en hel rad aktuella problem. I några fall tycker jag att det skett påtagliga förbättringar. Det gäller t. ex. synen på sambandet mellan fred och frihet, som nu uttrycks i deklarationen med stor tydlighet.

Måhända kan man säga att det finns ett alltför idylliserande drag i reckningen av den säkerhetspolitiska situationen i Nordeuropa och makroblockens inställning till denna. Och att skrivningarna om frysresolutionen, om femkontinentsinitiativet och om korridorförslaget har en tydlig illusionistisk prägel vet alldeles säkert deras upphovsmän bättre än någon ledamot i denna kammare.

I fråga om Mellertia Östern tycker jag nog att det finns tecken på nyansförskjutningar som bör påtalas i denna debatt. Kravet på andra stater och organisationer, inkl. PLO, att tydligt erkänna Israels rätt att existera inom säkra och erkända gränser förs nu bara fram indirekt. Förra året gjordes det direkt. Därtill kommer att formuleringar om PLO:s roll i fredsprocessen skärps på ett sätt som faktiskt skulle kunna läsas som en indirekt polemik mot de betydelsefulla steg i riktning mot förhandlingar som nu tagits av kung Hussein och president Mubarak. Det är en beklaglig förskjutning av den svenska inställningen som antydts i dessa formuleringar i utrikesdeklarationen.

På en punkt tycker jag dock att formuleringskonsten har fört regeringen ut i vissa vanskligheter. Även att indirekt polemisera mot verkliga eller inbillade kritiker får inte leda till att man låter som ett eko av de principiella kritiker av vår neutralitetslinje som man då och då fortfarande kan höra utomlands. När regeringen säger i inledningen att Sverige inte kan söka säkerhet i befäst – försvarad, torde man mena – avskildhet, ligger man dock farligt nära en sådan situation, ty i de yttersta lägen som vår säkerhetspolitik skall förbereda oss för är det just i den försvarade avskildheten som vi strävar efter att söka vår säkerhet. Detta råkar faktiskt vara neutralitetsdoktriniens kärna. Och den får inte slarvas bort med några formuleringar.

Herr talman! En utrikesdebatt som denna bereder i viss mån oppositionen

samma typ av bekymmer som regeringen. Det är lätt att hålla ett tal där man långsamt betar av det ens ämnet efter det andra, konflikt efter konflikt, åsikt efter åsikt. När det gäller en utrikesdeklaration tvingas man av olika skäl att arbeta väldigt mycket på det sättet. För en oppositionstalesman är det ibland lätt att fångas av samma stråvan efter fullständighet. Om jag i dag lägger denna något åt sidan beror det inte bara på att det i och för sig inte skulle finnas skäl att säga mera. Jag gör det dels mot bakgrund av att det på många områden finns en betydande parallellitet mellan våra åsikter, dels därför att en lång rad av dessa åsikter senare i denna debatt kommer att beljysas av olika moderata företrädare. Jag avser i stället att säga några ord i några frågor av speciell betydelse.

Det gäller dels Europa, om det förflutna som vi just detta år blickar tillbaka på och om den framtid för denna gamla kontinent som vi strävar efter att skapa, dels om läget mellan de båda supermakterna, om förväntningar och möjligheter men också om försiktighet och svårigheter. Slutligen gäller det situationen i Nordeuropa, kraven på Sveriges politik och våra relationer till vår omedelbara omvärld.

Herr talman! 1985 är i många hänseenden de europeiska återblickarnas år. I februari var det 40 år sedan den konferens i Jalta mellan världskrigets segrarmakter hölls vilken kommit att framstå som symbolen för den delning av Europa som vi har levt med sedan dess. I maj blir det 40 år sedan Hitlerbarriert slutligt gick under i villkorslös kapitulation. Det onda var fördrivet och en ny era skulle randas.

Men 1985 är inte enbart året då vi kommer att blicka tillbaka på Jalta-överenskommelsen och Hitlers tusenåriga rikessammanbrott. Detta år föder också minnet av 1955, det år då en ny ledning i Sovjetunionen inledde en kortvarig men utomordentligt betydelsefull avspänningsperiod, vars resultat vi ännu i dag drar fördel av. I maj 1955 ingicks det statsfördrag som återupprättade Österrike som självständig stat, ett statsfördrag på vars grund lander senare kom att föra sin neutralitetspolitik. Senare samma år utrymde Sovjetunionen sin militärbas vid Porkala strax väster om Helsingfors och skapade därmed de verkliga förutsättningarna för den finska neutralitetslinje som kom att bli så betydelsefull för stabiliteten i Norden. Vi fick en ännu starkare grund för neutrala stater i Europa.

Men 1985 är inte ens enbart minnena av 1945 och 1955. Det är också återblicken på 1975, det år då den s. k. slutakten i Helsingfors underreknades med dess förpliktelser på en långrad områden, som tillsammans utgjorde och fortfarande utgör ett långsiktigt försök att skapa en ny europeisk verklighet.

I såväl öst som i väst förs detta år en diskussion om innebörden av 1945, av 1955 och av 1975, och meningarna bryts mot varandra.

Jalta ses på sina håll som en nesiig kapitulation inför stalinismens maktanspråk långt in i Europas hjärta.

Kapitulatonens slutgiltighet förnekas av ingen. Det onda som då gick under finns icke längre i Europa. Den perversion av Tyskland som bringade Europa i ruiner har ingen i dagens Europa skuld eller ansvar för. Nu lever vi

med en ny verklighet, ett demokratiskt Tyskland fast förankrat i den atlantiska alliansen och det västeuropeiska samarbetet och ett socialistiskt Tyskland knutet till Sovjetunionen. Ingen kan ta propagandamuliet om tysk revanschism på allvar. Dagens Tyskland har valt försomningens väg.

1955 kan ses i olika perspektiv. Allt kan ses som en sovjetisk propagandamanöver, avsedd att förhindra Västrysklands formella inkorporering i NATO. Men det kan också ses som ett annorlunda sätt för Sovjetunionen att trygga sin säkerhet i Europa, ett sätt som därtills icke prövats och för vilket utrymmet förefallit snävt också sedan dess. Efter 1955 kom 1956.

Om 1975 och om värdet av avspänningen i Europa har debattens vågor gått höga under det senaste decenniet. Besvikelsen i så gott som alla västländer över att slutakterns bestämmelser – främst vad gäller medborgerliga fri- och rättigheter – satts åt sidan har kommit att föröka bilden av avspänningspolitiken. Alldeles säkert kan man i olika östliga länder finna en motsvarande besvikelse över att Helsingforsmörets deklARATIONER inte ledde till det slutgiltiga erkännandet av den politiska strukturen i Europa som man måhända hade strävat efter.

Det är lätt för oss att i dag se de olika möjligheter för Europa i framtiden som ligger i dessa tre årtal.

1945 kan ses som symbolen för tanken att Europas framtid bäst tryggas genom en fast uppdelning i två makblock, genom att arméers framryckning också blir politiska systems framryckning, genom att små stater – med eller mot sin vilja – infogas i ett större mönster. Så var kanske inte alltid avsikten, men så blev oftast resultatet.

1955 kan på samma sätt måhända ses som symbolen för tanken att det också kan finnas en annan väg, att det finns andra färger än bara svart och vitt, att säkerhet kan tryggas långt bättre än genom underkivelse, att en ny situation också ofta öppnar nya möjligheter.

1975 kan på detta sätt ses som symbolen för tanken att det – trots allt – går att skapa en ny europeisk verklighet, en verklighet byggd på den behårdade respekten för de gränser som etablerats under efterkrigstiden, men också en verklighet där avspänning, samarbete och respekt för nationers och individers rättigheter gradvis får sin egen dynamik.

För Europa finns inget alternativ till avspänningspolitiken. Konfrontation river aldrig barriärer och bygger inga broar. Det är bara med avspänningspolitiken som vi gradvis kan bädda för en ny europeisk verklighet, en verklighet över och bortom delning och konfrontation.

Den s. k. ESK-processen är av avgörande betydelse i detta sammanhang. I Stockholm pågår nu konferensen om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder. Dess uppgift är utomordentligt viktig. Det handlar om att söka vägar för att skapa en ökad militär trygghet för alla Europas stater, dels genom konkreta och handfasta överenskommelser för att öka insynen i olika militära aktiviteter, dels genom olika politiska åtaganden som lägger fast det absoluta förbudet mot användning av våld mellan Europas stater, vilka dessa än vara månde.

Anita Bråkenhielm kommer att återvända till dessa frågor något senare.

I Ottawa inleddes i maj en konferens om mänskliga rättigheter. Dess betydelse ligger på ett annat plan än Stockholmskonferensens; men betydelsen är för den skull icke mindre. Bland det allra viktigaste i slutaktern från Helsingfors var ju just sambandet mellan den europeiska avspänningens och utvecklingens olika delar. ESK-processen får inte halta, för då riskerar den förr eller senare att ramla.

Vi moderater kommer att följa regeringens politik inför och på Ottawa-konferensen med samma noggrannhet som vi gör vad gäller Stockholmskonferensen. Visst är det värdefullt att där ta upp rätten för människor, i öst eller väst, som begått de väraste av brott. Men det måste självfallet vara ännu viktigare att ta upp rättigheterna för de människor som inte begått några brott alls utan blott och bart stått upp för sin åsikt, sin frihet eller sin framtid. Margaretha af Ugglas kommer senare att beröra detta ytterligare.

Herr talman! Ibland får man ett intryck av att vi glömmet vår europeiska identitet i vårt utrikespolitiska agerande. På samma sätt som vår nordiska förankring ibland hoppas över finns det en tendens att försumma den europeiska identiteten. Ändå är vårt land en del av Europa. Vår framtid är en del av Europas framtid.

Detta år kommer många att blicka bakåt på det sätt som jag själv har gjort. Det är viktigt. Utan det förflutnas lärdomar kan vi aldrig bygga en bättre framtid. Men detta de europeiska tillbakablickarnas år måste också bli ett år då vi riktar blickarna framåt. Vi får inte rikta blickarna så långt att vi förlorar fötästet i den ofta hårda och obevakliga verkligheten, men alltid så långt att vi inte förleds att tro att framtiden bara ligger i förstämningen, att Europa aldrig kan bli annat än vad det är i dag.

Detta avsnitt, herr talman, har handlat om Europa och den europeiska dimensionen i vår utrikespolitik.

Sedan den sovjetiska invasionen av Afghanistan i december 1979 har läget mellan Förenta Staterna och Sovjetunionen varit spånt. Den politiska kylan har gått hand i hand med en åtminstone i väst accelererad takt i de militära rustningarna.

De senaste åren har varit en period av instabilitet även i andra avseenden. Men med en ny generalsekreterare i Sovjetunionens kommunistiska parti och en amerikansk president som återvals med ett förkrossande mandat är förutsättningarna för en genuin dialog nu åter betydligt bättre.

I Genève inleddes den 12 mars förhandlingar om kärnvapen- och rymdfrågor. De mål som gemensamt har satts upp för dessa förhandlingar är ytterligt ambitiösa. De spänner dessutom över ett bredare område än vad några tidigare motsvarande förhandlingar gjort. Och det sägs till yttermera visso att en överenskommelse samtidigt måste täcka alla de olika områden som diskuteras i förhandlingarna.

Allt detta gör att det finns anledning till stor försiktighet när det gäller att bedöma dessa förhandlingars omedelbara möjligheter. Till detta bidrar också den tekniska och politiska utveckling på rustningsområdet som skapar nya svårigheter för förhandlingarna.

Inom och mellan NATO-länderna – men också mellan USA och Sovjet-

Utrikesdebatt

unionen – pågår i dag en livlig debatt om USA:s forskningsprogram angående ett rymdbaserat strategiskt försvarssystem. Att denna debatt innehåller åtskilliga propagandainslag som knappast är värda att tas på allvar är egentligen så självklart att det inte behöver påpekas. Men lika klart är att den också rymmer en genuin oro för konsekvenserna, såväl av den retorik som nu används på amerikansk sida som av den möjliga framtida verklighet som denna retorik efter bästa förmåga strävar efter att beskriva.

Den ömsesidiga avskräckningspolitiken har förvisso haft sina belackare och kritiker, men ändå är det på denna politik som efterkrigsdecenniernas stabilitet mellan supermakterna har vilar.

Den hägrande drömmen om ett fullständigt försvarssystem som skulle kunna sopa undan och helt ersätta den ömsesidiga avskräckningens politik är i dag ingenting annat än en teknologisk utopi som ligger botten den strategiska verklighet som vi kommer att leva i under de närmaste decennierna.

Detta borde rimligen leda till en viss återhållsamhet i retoriken, främst hos dem som nu med så stor kraft träder upp till försvar för detta väldiga forskningsprogram. Om hållbarheten i deras teknologiska vision kommer vi knappast att kunna uttala oss under detta decennium. Men vi riskerar i stället att få leva med den oro eller t. o. m. den instabilitet som retoriken kring denna teknologiska vision i sig riskerar att skapa.

Skulle den teknologiska visionen en avlägsen dag kunna realiseras, icke bara av en, utan av de bägge supermakterna, då skulle vi vara på väg in i en radikalt förändrad strategisk situation. Detta skulle få viktiga konsekvenser. Och vi har all anledning att vara uppmärksamma på den instabilitet som ett utdraget skede av övergång från dagens ömsesidiga avskräckning till ett kanske alldeles omöjligt system för ömsesidigt försvar skulle innebära. Kapprustning och osäkerhet bidrager sannemligen inte till stabilitet.

Att dessa rymdfrågor står i centrum för debatten är mot denna bakgrund ganska naturligt. Men samtidigt är det faktiskt andra frågor som kanske framstår som mer trängande för dagen.

En ny amerikansk robotbåt och ett helt nytt sovjetiskt strategiskt robotsystem skapar i dag risker för att de begärningarna för strategiska kärnvapen som finns inskrivna i det icke ratificerade SALT 2-avtalet inte längre kommer att respekteras. Vi har all anledning att väjda till såväl USA som Sovjetunionen att utforma sina styrkor så, att detta icke sker.

Debatten kring olika strategiska försvarssystem har också skapat en osäkerhet kring det s. k. ABM-avtalet från 1972. Till detta har kommit en osäkerhet om huruvida vissa sovjetiska anläggningar är att betrakta som ett brott mot avtalet eller ej. Kanske vore det klokt att med detta som utgångspunkt söka nå fram till sådana kompletteringar av ABM-avtalet att vi fick en kontroll icke bara av system baserade på nu känd teknologi utan också av dem som är baserade på nya fysiska principer, och bland dem de system som nu omfåttas av det amerikanska forskningsprogrammet.

Sverige har all anledning att följa dessa förhandlingar och dessa frågor med stor uppmärksamhet. Det handlar då inte främst om stora gester och

svapande förslag, som kanske är mer avsedda för publik konsumtion än för egentlig påverkan. Det handlar i stället om att med kompetens och klarhet påminna om att det finns aspekter som mera direkt än andra också berör vår egen nordiska säkerhet. Den ena av dem är de strategiska ubåtsystemen och den roll de medvetet tilldelas i dessa förhandlingar. Den frågan har vi all anledning att noga följa. Den andra är de strategiska kryssningsrobotar som, baserade på såväl flygplan som fartyg, kan komma att beröra det norduropeiska området. Även denna fråga har vi anledning att följa med stor noggrannhet.

Vår röst väger lätt i de fora där dessa frågor avgörs. Större intressen står på spel. Det ställer speciella krav på vårt sätt att föra fram de synpunkter vi kan ha.

Herr talman! Vid åtskilliga tidigare tillfällen har vi haft anledning att i dessa debatter beröra det nordiska området och den utveckling som äger rum här under främst det senaste decenniet.

Vi vet alla att det norduropeiska och nordatlantiska områdets strategiska betydelse har ökat. Det har i allt väsentligt samband med den strategiska nukleära konkurrensen mellan USA och Sovjetunionen, men det får självfallet också regionala konsekvenser som vi aldrig kan bortse från.

Sverige har, som vi alla vet, fått känna av detta på ett mycket påtagligt sätt under de senaste åren. De mot oss riktade ubåtsoperationerna har fortsatt också under 1984. Det är svårt att se att mönstret och tekniken i några avgörande delar skulle ha förändrats i förhållande till tidigare år.

Vår säkerhetspolitik får självfallet aldrig formnas med huvudet i sanden. Vi måste se verkligheten precis som den är – och det alldeles oavsett om vi hade förväntat oss eller önskat oss att den skulle se ut på ett annat sätt. En politik som icke formnas utifrån en korrekt bild av verkligheten förlorar också förmågan att påverka denna verklighet.

Den svenska neutralitetslinjen är en naturlig konsekvens icke minst av vårt geografiska läge. Vi är ett litet land i omedelbar närhet av den ena supermaktens viktiga befolkningsområden och kanske allra viktigaste militära kratocentrum. Vi tillhör i många hänseenden samma kultur- och idékrets som den andra supermakten. I detta läge måste det vara vår ständiga strävan att undvika att falla under den ena maktens inflytande, samtidigt som vi aldrig får bli den andra maktens hotande utpost.

Neutraliteten är då det självklara svaret.

Neutralitetspolitiken förpliktigar oss till väksamhet och till principfasthet. Vårt agerande i fred påverkar också omvärldens tilltro till våra möjligheter att stå emot påtryckningar i allvarigare lägen.

Det är bl. a. därför som vår reaktion på ubåtskränkningarna är så viktig. Den visar bl. a. vår vilja att med all kraft stå emot den som en dag skulle söka tvinga oss till en uppreppning av de eftergifter som Hitler tvingade fram under världskrigets allra mörkaste år.

Det tvånget kan komma från öst eller väst – därom vet vi i dag intet. Men styrkan i vår reaktion i dag visar vår beslutsamhet även i morgon.

Neutralitetspolitiken förpliktigar oss också till att, på grundval av folkträt-

Utrikesdebatt

ten, söka upprätthålla nära, vänskapliga och goda förbindelser med alla länder och makter i vårt närområde.

Detta gäller självfallet icke minst Sovjetunionen. Dess intressen är inte alltid våra, och våra intressen inte alltid deras. Att relationerna mellan den kommunistiska supermakten och den lilla demokratiska grannstaten kräver den allra största aktsamhet och varsamhet säger sig egentligen själv. Vi respekterar Sovjetunionens intressen. Vi strävar efter goda förbindelser.

För den skull får vi aldrig föra en politik som skulle kunna ge intryck av att präglas av snabba kast, av nervositet eller av tron att några snabba vanligheter kan rubba den stora supermaktens cirklar.

Det som gör intryck på vår omvärld är i stället kontinuitet och konsekvens i vår politik. Då kan vår politik förtröas, då kan man lita på den oavsett vad man tycker om den. Då vet alla att vi, på exakt det sätt neutralitetssträvan förpliktigar oss till, fullt ut kommer att hävda våra nationella intressen mot vem som än försöker sätta dem åt sidan.

Kraven på vår säkerhetspolitik har skärpts genom den utveckling under det senaste decenniet som jag har beskrivit och som vi i allt väsentligt förefaller ense om. Vi moderater har pekat på vikten av en stram utrikespolitik och en stark försvarspolitik. Vi har – som bekant – ansett att det funnits och finns utrymme för förbättringar i bägge dessa hänseenden. Det är så Sverige kan ge sitt bidrag till stabiliteten i det nordeuropeiska området i en situation där den strategiska utvecklingens dynamik utsätter även vår del av världen för tydliga påfresningar.

Herr talman! Vår utrikespolitik arbetar som bekant med olika perspektiv och i olika dimensioner. Bland kan det finnas skäl att lägga tyngdpunkten på ett sätt, ibland på ett annat.

Att Norden och Europa alltid kommer först får inte innebära att vi eftersträvar vårt globala engagemang. Det handlar om den tredje världens möjligheter och rättigheter till ekonomisk och social utveckling. Det handlar om den alla folks frihet som är förutsättningen för hela världens fred. Det brutala våldet i Utenhage har på nytt med stor brutaltet påmint oss om just detta. Friheten måste alltid stå stark i vår utrikespolitik. Värnet av de mänskliga rättigheterna är för oss också ett led i vår långsiktiga fredspolitik. Att kraven på frigörelse för nationer och frihet för individer möter motstånd får aldrig leda till att vår röst tynar.

Folkrätten är central i vår utrikespolitik. Därav följer som en självklarhet vårt ständiga och starka stöd för FN, dess arbete och dess strävan. Därav följer också vårt skarpa avståndstagande från den sovjetiska invasionen av och ockupationskriget i Afghanistan. Därav följer med samma självklarhet också vår kritik mot U.S.A.s dolda krigföring mot Nicaragua.

Med friheten och folkrätten söker vi att bidra till arbetet att forma en fredligare värld. Med vårt försvar söker vi att avvålla var och en som skulle överväga att i något läge dra in Nordeuropa, och då också vårt land, i krigiska äventyr.

Friheten, folkrätten och försvaret – tillsammans är det dessa som ger den

svenska neutralitetslinjen dess särart, dess karaktär och dess styrka. Det är så som Sverige skall arbeta för freden.

Ant. 3 STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Vår generation lever i en värld där allt kan upplånas om det blir ett krig mellan supermakterna. Världen stannar ändå inte upp inför den kunskapen utan fortsätter i en maktkamp, där all kultur och själva livet står på spel. För den sunda människan är det naturligt att planera för framtiden och bejaka livet. Även om sannolikheten är liten för att detta slutliga krig kommer – hur länge kan vi leva i denna oro och osäkerhet utan att ta skada? Historien lär oss visserligen att folk kan leva under långvarigt svårt hot och ändå kulturellt blomstra. Samtidigt lär den oss emellertid att sådana samhallen kan bli hårda och omänskliga av hat och misstro.

Under generationer före vår upplevde de flesta människor på nära håll svårt och nöd, farsoter och tidig död. De flesta av vår generations svenskar saknar den upplevelsen. Samtidigt blir vi genom medier och snabb kommunikation medvetna om en världsnöd och en massvält på andra håll, som generationerna före oss inte hade kännedom om. Kan vi i längden uthärda detta utan att förlora känslan för rätt och lika människovärde – utan att bli hårda för andra människors lidanden, även för deras i vår närhet?

Det centrala målet för vår utrikes- och säkerhetspolitik är att bevara vårt lands oberoende. I kris som i fred skall vi visa förmåga att trygga vår handlingsfrihet som nation. Bara då blir det möjligt att på demokratisk grund och i frihet utveckla det svenska samhället och dess kulturinstitutioner.

Kan vi hålla oss direkt utanför ett krig, så påverkar ett modernt krig, också utanför våra gränser, dock vår tillvaro, kanske på ett ödesdigert sätt. Därför är det självklart att vårt arbete för en global nedrustning är en del av vår säkerhetspolitik. Sveriges arbete på det här området kommer Pär Granstedt att tala om senare under denna debatt.

Även om vi alltså bevarar vår territoriella integritet och vår frihet som nation, påverkas vi som individer och folk av spänningar och nöd och av kränkningar av människor utanför våra gränser. Därför måste det vara en del av vår utrikespolitik att motverka sådant och finna lösningar på förhållanden som leder till det. Ett fortsatt svenskt engagemang för att minska spänningarna mellan folken, för att lindra nöden och motverka dess orsaker, för att beivra kränkande och förmedlande behandling av människor – det må vara i Sydafrika, i Latinamerika, i Iran eller annorstädes – är därför inte bara en fråga om solidaritet med andra folk. Det är inte minst en fråga om att utveckla känslan för frihet, rätt och lika människovärde hos vårt eget folk. Frågan om mänskliga rättigheter kommer Britta Hammarbacken att ta upp senare i debatten. De värden vi särskilt anser oss böra slå vakt om är gemensamma för de nordiska länderna. Därför är det viktigt att vi både inåt och utåt förstärker kraften i denna del av vår utrikespolitik genom att så långt som möjligt uppträda gemensamt med våra grannar.

Herr talman! Regeringens deklaration ger en presentation av den svenska utrikespolitiken som vi inom centern också uppfattar den. Om det råder inte

Utrikesdebatt

nrågon oklarhet. Att jag i det fortsatta markerar vissa förhållanden mera än regeringen innebär ingen annorlunda syn på grunderna för vår utrikes- och säkerhetspolitik.

Världen förändras emellertid, och trovärdigheten i vår utrikespolitik förutsätter att vi visar konsekvens men också att vi visar förmåga att dra ut följderna av nya situationer. Det är sålunda olyckligt om vi fortsätter att stereotyp se världsproblemen alltför mycket mot bakgrund av relationen mellan supermakterna. Det blir allt fler förhållanden som ligger utanför dessa avgränsade inflytande. Det oförsönligt grymma kriget mellan Iran och Irak är ett exempel. Även förhållandena i Mellanöstern följer mer och mer sina egna vägar. Läsningen av läget i Indokina är mera en funktion av Sovjetunionens relation till Kina än av dess förhållande till USA. Vi skall inte heller underskatta Vietnams alldeles egna ambitioner. Även om vi ser Förenta Staterna bakom mycket av det som händer i Latinamerika och Förenta Staterna ser Sovjetunionen och Cuba ligga bakom mycket, så är det som händer i Latinamerika ändå främst en process som har sin grund i ländernas egen struktur och historia.

De nordiska länderna har av omständigheterna kommit att söka olika lösningar för sin säkerhetspolitik. Detta har förvänsvärt litet påverkat de traditionella, nära relationerna mellan länderna i andra avseenden. Detta ger Norden en tyngd i världen långt utöver vad vårt invånarantal skulle berättiga till. Sverige som den största av Nordens stater, som beläget i centrum, som alliansfritt land och med historisk samhörighet med Finland har ett särskilt ansvar för att Norden håller samman och ytterligare utvecklar sin förmåga att söka gemensamma lösningar i en värld som annars gärna präglas av misstänksamhet mellan grannar.

Regeringen fortsätter arbetet för en kärnvapenfri zon i Norden, sägs det i regeringsdeklarationen. Det är ju också vad riksdagen har bestämt. Att det inte går att snabbt nå resultat på detta område får inte avhålla oss från att också på annat sätt söka motverka spänningen i vår del av världen. En orsak till denna är den olika bedömning som de två militärblocken gör av det strategiska läget. För sin egen bedömning av det militärpolitiska läget är Nordens länder i stor utsträckning beroende av den information som de kan få fram från stormakterna. Även om de nordiska länderna har valt olika lösningar för sin säkerhetspolitik, borde de ha ett gemensamt intresse av att vid sina bedömningar kunna utgå från en så korrekt värdering av det militärpolitiska läget i vårt område som möjligt.

Med utgångspunkt i en gemensam uppskattning av de värden som skall försvaras, borde de nordiska regeringarna undersöka möjligheterna att gemensamt ta fram grundmaterial för en bedömning av det militärpolitiska läget i Nordeuropa. Eftersom varje regering själv drar sina slutsatser av materialet, kan ett samarbete kring ett sådant forskningsprogram inte stå i strid med de olika ländernas val av lösningar för sin säkerhetspolitik.

Som Norden i sin helhet är Sverige en självklar del av Västeuropa. Vi har tillsammans med dess fria och självständiga folk ett ansvar för gemensamma värden. Samtidigt har vi genom vårt geografiska läge och genom vår

alliansfria ställning ett särskilt ansvar för att klyftan genom den historiska världsdelen Europa övertyggas. Speciellt bör de mindre staterna i Östeuropa kunna uppleva Sverige som en länk till Västeuropa utan att deras plats inom nuvarande paktsystem behöver sättas i fråga.

Att vi inte ser världspolitiken i första hand som en relation mellan supermakterna bör vi också kunna ge uttryck för genom att markera betydelsen av kontakter med bl. a. de stora länderna i Syd- och Östasien. Liksom regeringsdeklarationen vill vi uttrycka en lättad över den positiva utvecklingen för frihet och mänskliga rättigheter i allt fler latinamerikanska länder. Det är nu viktigt att vi stödjer länder som Argentina, Uruguay och Brasilien i deras nya utveckling.

I regeringsdeklarationen ägnas med rätta mycket utrymme åt u-ländernas skuldssituation och åt arbetet på en ny ekonomisk världsordning. Mot den bakgrunden är emellertid den på sikt allvarigaste krisen förbigången på oväntat få rader i regeringsdeklarationen. Den pågående förstöringen av jordens miljö och produktiva resurser ställer allt fler människor utan framtid. Särskilt svår är situationen i Afrika söder om Sahara. Etiopien har drabbats av en nöd som massmedia dramatiskt har presenterat för oss. Det direkta hjälparbetet fungerar väl — så långt det når. Många nås emellertid inte, och allt fler nya drabbas. Uppemot en fjärdedel av landets befolkning är berörd. Särskilt tragiskt är läget för spädbarnen. Om de inte dör, riskerar de ändå att bli mentalt eftersatta för livet. Det man upplever där är inte en övergående kris. Det är en nationell katastrof, med räckvidd generationer framåt, en katastrof vars slutliga konsekvenser alltså ingen kan överblicka. Öknen synes definitivt ta över en allt större del av landet. Människorna dör eller släpas bort, djuren likaså. Det gröna visnar. Solen och vinden förbränner det sista.

Trots hjälpinsatserna kan ytterligare en miljon människor komma att dö i år. Lika många kan dö i samma torka i Sudan, i land efter land detsamma. Hjälpinsatser skall till i allt större format i allt fler länder. De hinner emellertid inte ikapp nöden. En enorm insats av hela det internationella samfundet måste till för att vända utvecklingen, för att ge Afrika livet tillbaka. Från centerpartiet har vi i flera år hävdats att vårt utlandsbistånd i ökande grad måste inriktas på att möta denna utarmning av människans själva livsmiljö. Vi återkommer till detta i biståndsdebatten i nästa månad. Etiopien var i början av seklet till 40 % täckt av skog. Nästan allt är nu borta. En återplantering är på sikt nödvändig om utvecklingen skall kunna hejdas och i varje fall delar av landet skall kunna återhämta sig. Skogsplanteringar är emellertid relativt dyra och svåra att vidmakthålla i torka och bränslebrist. Den allra angelägnaste insatsen synes därför vara att genom terrasserings åka det kvarvarande jordbrukets möjligheter att bevara vatten och stå emot erosion.

Herr talman! De stolta etiopierna, det enda afrikanska folk som aldrig gavs upp sin frihet, håller på att förlora sin framtid. Det Afrika som under denna generation återvunnit sin politiska frihet går in i nästa med föga hopp. Vi är ett privilegierat folk, långt borta från Afrika. Just därför ligger det på oss att göra allt vi kan för att ge dem hoppet åter — för deras skull och för vår egen.

Utrikesdebatt

Anf. 4 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Åter kommer rapporterna om apartheidsystemets ondska. En vit läkare berättar att han får in en svart tioårig pojke, skottskadad i huvudet. Just innan han skall börja operera barnet kommer säkerhetspolisens in, tar barnet och lägger det i bagageluckan i en bil och för det till ett annat sjukhus – ett sjukhus bara för svarta. Trots allt tal om uppmykning av apartheid får inte ett skadat svart barn behandlas på ett sjukhus för vita. Dessutom: Den nyopererade tioårigen försågs med handbojor. Att han blivit skottskadad var skäl för arrest. Säkerhetspolisens i Sydafrika har givit alla sjukhus order att rapportera namnen på dem som förs in med skottskador. De arresteras, eftersom kulorna ses som bevis på att de deltagit i upplopp.

I dagens Sydafrika arresteras offren, medan bödlarna går fria. Det är svårt att dra någon annan slutsats än att de senaste veckorna har inneburit en ytterligare upptrappning i den vita minoritetens våld mot den svarta majoriteten.

I Port Elizabeth – där spänningarna var stora för några veckor sedan – har Fagersta en anläggning i Uitenhage – där de senaste dagarnas tragedier utspelas – har SKF sin fabrik. De svarta arbetarna på SKF:s fabrik har stannat hemma i protest mot dödsstraffningarna. Det går naturligtvis inte för svenska företag i Sydafrika att stå utanför det som händer.

Arbetet i FN i syfte att isolera Sydafrika för att därigenom bringa apartheidsystemet ur världen måste intensifieras. Det är i första hand genom samtida insatser från omvärlden som Sydafrika kan förmas upphöra med detta omänskliga system. Därutöver kan enskilda länder genom separata åtgärder som t. ex. lagen om förbud om investeringar i Sydafrika och Namibia, åstadkomma resultat. Riksdagsbeslutet om den nya lagen ger regeringen möjlighet att skärpa dispenspraxis om utvecklingen i Sydafrika motiverar det.

Herr talman! Sedan 1981 har det varit praxis att viktigare undantag från förbudet mot investeringar i Sydafrika behandlats i utrikesnämnden. Det skedde både sommaren 1982, då mittenregeringen avslog dispensansökningar från SKF och Sandvik, och hösten 1983, då den socialdemokratiska regeringen tillstyrkte dispensansökningar från Fagersta och Sandvik.

Regeringen har nyligen bifallit vissa dispensansökningar utan att något sådant samråd har ägt rum. Jag vill mot den bakgrunden fråga utrikesministern varför regeringen denna gång har frångått gällande praxis.

Herr talman! För inte så många år sedan kunde regeringsdeklarationen och inläggen i riksdagens utrikesdebatt handla huvudsakligen om kriser långt från Sveriges egna gränser. Vårt eget närområde präglades av lugn och stabilitet.

I dag är läget förändrat, stämningarna andra. Verkligheten omkring oss har förändrats. Nordens militärpolitiska betydelse har vuxit. Stormakterna ägnar i dag oss och vårt närområde långt större uppmärksamhet. Låt mig erinra om att avståndet från Pajala till vad som i dag är världens kanske största militärbas – den i Murmansk – är ungefär lika stort som avståndet

mellan Stockholm och Göteborg.

Nordkalotten framstår för båda stormaktsgrupperingarna som ett strategiskt nyckelområde och bevakas därefter.

Nordens växande strategiska betydelse avspeglar sig också i Östersjön och i det intresse som främmande makter visar svenskt territorium och svenska vatten. Vi gör både neutralitetspolitiken och stabiliteten i Norden en ordförst om vi söker nedvärdera betydelsen av de kränkingar som vi utsatts och utsätts för. Det är, herr talman, på den punkten – och som följd av många andra olyckliga uttalanden – som vi saknar tilltro till utrikesministerens förmåga att företräda den svenska neutralitetspolitiken.

Stormakternas intresse för Norden har allmer kommit att påverkas av vad de uppfattar som sina militära och strategiska behov. Detta i sin tur har betydelse för den hänsyn – eller brist på hänsyn – som visas berörda nordiska länders territoriella integritet. För Sveriges del skärper detta kraven på vår förmåga att värna vår neutralitet.

Neutralitetspolitiken, vars innebörd är alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig, måste föras med konsekvens och fasthet. Kränkingar av neutraliteten måste uppmärksammas och påtalas. När identiteten hos den som kränker kan fastställas, måste skarpa protester avges – och allvaret i protesterna får inte ifrågasättas.

Detta är en grundsten i neutralitetspolitiken. En annan är att det svenska försvaret måste ha en sådan styrka att kränkingar inte kan göras utan betydande sannolikhet för uppträckt och utan att den som avsiktligt och i ont syfte utför kränkingen riskerar att sänkas eller skjutas ned.

Detta förutsätter att vi till värn för vår neutralitet har ett tekniskt avancerat och välutbildat försvar med resurser att uppträcka, avvisa och ingripa mot en inkräktare. Gör vi avkall på detta, gör vi också avkall på neutralitetspolitiken.

Jag noterar, med tillfredsställelse, att det för ett år sedan var möjligt att nå bred politisk enighet om en försvarsbudget som i dessa avseenden ger försvaret de nödvändiga resurserna. Jag konstaterar, att det förslag beträffande försvarsbudgeten som den socialdemokratiska regeringen lade fram i slutet av januari 1984 inte var tillfredsställande. Utan ett bestämt ställningstagande och aktiva insatser av folkpartiet, centerpartiet och moderata samlingspartier skulle försvarets värnkräft ha urholkats på ett sätt som hade minskat trovärdigheten i Sveriges möjligheter att föra en kraftfull och konsekvent neutralitetspolitik.

Aktiva insatser för avspänning, nedrustning och fred är naturliga och nödvändiga element i en svensk utrikespolitik som skall vinna respekt. En förutsättning härför är, att den samlade bilden av de förslag Sverige för fram eller ställer sig bakom inte uppfattas som ett ensidigt gynnande av den ena eller den andra stormaktsgrupperingen. Genom sin placering i Norden har Sverige eget intresse av, att de förslag vi lägger fram eller ställer oss bakom inte väcker farthågor i de andra nordiska länderna att de, om de genomfördes, skulle kunna rubba stabiliteten i Norden.

I vår utrikespolitik ingår också som ett väsentligt led att påtala missförhåll-

landet runt om i världen. Vi får inte tåga inför brott mot folkrätten och mot mänskliga rättigheter eller inför den materiella nöd som råder i många länder. Att bistå jordens fattiga och ge asyl åt förföljda människor är omistliga inslag i den svenska utrikespolitiken.

Det tillhör även Sveriges skyldigheter att hävda folkrättens principer, inbegripet rätten för varje stat – stor som liten – att få sitt nationella oberoende respekterat också av närbelägna stormakter.

När suveränitetskränkningar sker eller när någon stormakt – eller annan makt – genom hotfulla uttalanden söker åstadkomma genomgripande politiska förändringar i ett land, har Sverige anledning att framföra kritik. När omsändigheterna motiverar det, skall vår kritik vara skarp. Vi skall också eftersträva att framföra den i sådana former som bäst gagnar saken.

Den amerikanska mineringen av hamnar i Nicaragua var en kränkning av folkrätten och president Reagans i hotfulla ordalag framförda uttalanden om förändringar av regimen i Nicaragua ett åsidosättande av de principer på vilken denna rätt vilar. Jag vill här uttala min anslutning till innehållet i den kritik som regeringen framfört i anledning härav.

Vi stöder också arbetet i FN för en fredlig utveckling i Centralamerika enligt den s. k. Contadorplanen. Jag vill samtidigt understryka betydelsen av en i verklig mening demokratisk utveckling i Nicaragua.

Förutsättningarna att föra en meningsfull dialog mellan Sverige och de båda stormakterna bör alltid finnas. Det är inte till vår fördel, och inte till fördel för de värden Sverige vill försvara, om den svenska regeringsmaktens företrädare inte är lika välkomna att besöka Vita huset som Kremli.

Herr talman! I Sovjet har en ny ledare tillträtt. Valet föregicks inte av nomineringar, pressdebatt, pläderingar och beslut av valda konvent- eller kongressombud. Än mindre gavs det sovjetiska folket minsta tillflymmelse till möjlighet att påverka beslutet om vem som skall vara dess ledare. Det sovjetiska ledarskiftet blev än en gång en tydlig illustration av skillnaden mellan diktatur och demokrati.

Väsat kan vi önska och hoppas att ledarskiftet i Sovjet skall verka i riktning mot bättre stormaktsrelationer och minskade rustningar. En sådan utveckling bör ligga i båda stormakternas intresse.

I vår syn på och i våra relationer med Sovjet får vi emellertid aldrig bortse från att den politiska makten i det sovjetiska samhället saknar folklig förankring. Denna makt är förbehållen spetsen av en smal elit och utövas i diktatoriska former av den som korats till dess ledare.

Vi kan heller inte bortse från att människorna i Sovjetunionen saknar grundläggande demokratiska friheter och att oppositionella och oliktkänkande utsätts för hårt förtryck, innefattande långvariga fängelsestraff och förvisning.

Till de utsatta hör den judiska folkgruppen, som förvägras rätten till sin egen kultur och sin egen religion. Särskilt hårt drabbade av det sovjetiska förtrycket är de judar som har anmält sin önskan att få utvandra.

Vi kan heller inte, herr talman, bortse från att Sovjetunionen genom militär närvaro undertrycker friheten i Baltikum, Polen, Tjeckoslovakien

och andra delar av Östeuropa.

I Afghanistan för Sovjetunionen sedan mer än fem år ett ofrätfärdigt och allt blodigare angreppskrig mot landets befolkning. Trots bristfälligt rapportering har det styrts att befolkningen i hela byar har mejats ned i hämndaktioner. I Sovjets taktik i Afghanistan ingår att bränna böndernas sädesfält och sädesmagasin. Miljonals människor har som följd härav tvingats lämna sina hem på landsbygden. De har antingen flytt ut ur landet, upp i bergen, eller slagit sig ned som flyktingar kring de större tätorterna. Den sovjetiska taktiken syftar till att svälta ut och skilja motståndsrörelsen från folket.

Vi kan heller inte, herr talman, bortse från att Sovjetunionen vid flera tillfällen – i Gåsefjärden, Hånsfjärden och över Gotland – allvarligt har kränkt Sveriges territorialvattnen och lufttrum. Genom en rad häändelser, i vilka också sovjetiska diplomater varit inblandade, har den sovjetiska underrättelsetjänsten genom illegala handlingar visat bristande respekt för Sveriges självständighet.

Kvarhållandet av diplomaten Raoul Wallenberg i sovjetiskt fängelse tillhör också det som vi aldrig glömmet. Ännu efter 40 år har Sovjet inte gett någon godtagbar förklaring till gripandet och kvarhållandet av Wallenberg. Raoul Wallenberg är, herr talman, hedersmedborgare i USA, men han är framför allt medborgare i Sverige.

Det är odiskutabelt att dessa och andra faktorer sammanlagt påverkar vår bedömning av och vår inställning till Sovjetunionen. Bilden förändras inte av att Sovjet byter ledare. En sådan förändring förutsätter att sakförhållandena ändras. Det finns i dag inga tecken på att så skulle ske.

Trots allt detta kan vi heller inte bortse från att Sovjetunionen är ett maktigt grannland med vilket vi eftersträvar stabila och goda relationer. En förutsättning för dem är att Sovjetunionen visar respekt för Sveriges neutralitetspolitik och territoriella integritet.

Det ligger i vårt gemensamma intresse att upprätthålla normala förbindelser, omfattande såväl diplomatiska förbindelser som ett utbyte av besök på regerings- och tjänstemannanivå.

Herr talman! Vi välkomnar att förhandlingarna i Genève mellan Förenta Staterna och Sovjetunionen om nedrustning av kärnvapen har återupplagits. Den sovjetiska utplaceringen av kärnvapenbeskyckade medeldistansrobotar i Östeuropa har följts av en liknande utstationering av medeldistansrobotar i Västeuropa från amerikansk sida. I vilken mån slutresultatet av denna upprustning är en bevarad eller i något avseende förändrad terrorbalans är svårt att bedöma.

Stormakternas arsenaler av kärnvapen och vapenbärande torde långt före den senaste rustningsvägen ha varit mer än tillräckliga för att förgöra människorna i hela Europa och allt vad vi européer sedan historiens början har byggt upp.

Från normala utgångspunkter framstår därför en ny rustningsväg – denna gång omfattande också rymden – som en akt av vansinne. Vi anser inte att en sådan rustningsväg kan ge ökad säkerhet åt någon makt. Sannolika skäl talar

Utrikesdebatt

för att en sådan rustningsväg i stället leder till ökad osäkerhet, större konfliktrisker och därigenom till att hotet mot mänskligheten växer.

Till en del sammanhänger rustningarna med den osäkerhet om den andra partens militära avsikter som präglar relationerna mellan stormaktsblocken. Framgångar i de förhandlingar som förs i Stockholm om förtroendeskapande åtgärder skulle därför kunna bidra till att underlätta överläggningarna i Genève.

De järrelika kärnvapensenalerna i öst och väst utgör det största hotet mot mänsklighetens överlevnad. Ändå svarar de bara för en mindre del av de ständigt stigande rustningskostnaderna, som till ca 80 % går till konventionella vapen och stridskrakter. Vi bör heller inte glömma bort att förstörelseförmågan också hos dessa vapen är enorm. Även ett s. k. konventionellt krig i Europa skulle därför medföra en närmast ofarbar ödeläggelse av hela vår civilisation. Det är därför angeläget att ansträngningar görs även för att begränsa kapprustningen i fråga om konventionella vapen. Internationella avtal om minskade militära utgifter skulle vara ett sätt att bromsa rustningsspiralen i vid mening. Problemen i samband med förhandlingar om sådana avtal skulle naturligtvis vara många och svåra, precis som de är i alla andra typer av nedrustningsförhandlingar. I Förenta nationerna bedrivs emellertid ett arbete under svenskt ordförandeskap för att få fram metoder och hjälpmedel för att underlätta framtida förhandlingar om militära utgifts- gränssningar. Detta arbete förträar vårt fortsatta stöd.

Herr talmant! Sveriges möjligheter att påverka förhandlingsklimatet mellan stormakterna eller bidra med konstruktiva förslag till lösningar är, av naturliga skäl, begränsade. Vårt arbete inom ramen för Förenta nationerna och nedrustningsdelegationen att åstadkomma en frysning av kärnvapnen syftande till planerad neddragning bör självfallet fullföljas.

Vårt bidrag till freden i världen lämnar vi emellertid främst genom att föra en fast neutralitetspolitik, så vakt om stabiliteten i Norden, värna folkfärdens, stödja FN:s fredsbevarande insatser och genom en biståndspolitik som bidrar till att minska de ekonomiska och sociala klyfforna i världen och stödja de krafter som verkar för pluralism, demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och bevarandet av jordens naturtillgångar.

Vi gör det också genom att nationellt och internationellt understryka det svenska folkets freds vilja och ställa krav på stormakterna att söka handlingsvägar som leder till nedrustning och fred. Fredsörelsen fyller i dessa sammanhang en väsentlig uppgift. Från folkpartiets sida välkomnar vi såväl den nordiska "folkriksdagen för fred, utveckling och nedrustning" som det initiativ till "den stora fredsesan" som tagits av fredsörelsen. Vi gläder oss också åt att Landsorganisationen den första maj i år demonstrerar under samma paroll, Fred, frihet och rättvisa, som folkpartiet gick till val på 1982.

Herr talmant! Kriget mellan Irak och Iran har nu pågått i fem år. Kriget förs med stor grymhet på bägge sidor. Irak lär i. o. m. ha använt i Genèvekonventionen förbjudna vapen såsom gas, och Iran hotar nu att svara med samma mynt. Många hundra tusen människor har dödats eller lemlestats. Det

lidande som våra medmänniskor i Irak och Iran har utsatts för är ofarbart stort.

Ingenting tyder heller i dag på att detta krig, som startades av Irak, snart skall nå ett slut. I stället har en skrämmande upptrappning av krigshandlingarna ägt rum. Mot varandra står två diktatoriska regimer – båda till synes oförmögna att ta ett avgörande steg för att få slut på krigshandlingarna.

I båda de krigförande länderna råder inre förtryck. Detta förtryck har i Iran tagit sig särskilt omfattande och upprörande former.

Både genom sin totala hänsynslöshet mot oliktänkande inom landet och genom hänsynslösheten i sättet att offra iranska soldaters liv i olika krigshandlingar måste ayatollah Khomeinis regering räknas till de värsta bödlarna i vår tid. Jag finner det angeläget att det uttalade görs i den svenska utrikesdebatten. Detta så mycket mera som den svenska regeringen tycks känna sig förhindrad härtill på grund av Olof Palmes mediarupptrag.

Herr talmant! I 37 år, allsedan sitt grundande, har staten Israel befunnit sig i krig eller levt under hotet av krig. Under alla dessa år har Israel förblivit en demokrati byggd på fri opinionsbildning och fria allmänna val.

Israel står alltid berett att ta emot judar på flykt, varhelst de kommer från. Nu senast har Israel med öppen famn välkomnat de judar som från förtöjelser och svält i Etiopien sökt och fått en fristad i Sudan.

Mot bakgrund av Israels betydelse för demokratin i världen är det obegränsat att så många regeringar, partier och personer, också i Västeuropa, under de senaste 15 åren har svikit Israel.

Israels rätt att leva vidare inom säkra och erkända gränser måste för oss stå utanför all diskussion. Israels rätt att existera och försvara sig mot angrepp är lika självklara som Sveriges rätt att finnas till och försvara sig.

Alla arabstater utom Egypten vägrar erkänna och sluta fred med Israel. Jag är optimistisk nog att tro att om dessa arabstater, och palestiniernas företrädare, i denna avgörande fråga skulle ändra sin politik och gå in för fred skulle det visa sig lika möjligt att lösa gränsfrågor och politiska problem med dem som det var att komma överens om Sinai med Egypten sedan Sadat hade varit i Jerusalem.

De många krigen mot Israel har arabstaterna sagt sig föra i palestiniernas namn samtidigt som de i praktiken har struntat i dem. Offten för de 37 åren av hot, hets och angrepp har ofta varit israeler, det är sant, men palestinierna har drabbats ännu hårdare av den arabiska ofösonligheten.

Under de senaste månaderna har kontakter förevarit mellan bl. a. Egypten, Förenta Staterna, Israel och Jordanien. Detta har tätat ett hopp om att förhandlingar om fred mellan Israel och Jordanien skall kunna komma till stånd – förhandlingar som också skulle omfatta företrädare för palestinierna och syfta till att finna en lösning också av den palestinska frågan.

Jag har svårt att se att det skulle kunna bli fred i Mellanöstern utan att palestinierna får en statsbildning av något slag. Jag har ingen bestämd uppfattning om huruvida det bör vara en egen nation eller en federation med Jordanien eller möjligen något annat alternativ, om hur gränserna skall dras och om hur Israels säkerhet skall tryggas. Sådant måste växa fram i

Utrikesdebatt

förhandlingar. Men fullkomligt klart måste det vara att palestinierna har rätt till en statsbildning *enbart* i fred med och bredvid Israel, inte i krig med – och på ruinerna av Israel. Mot denna bakgrund vill jag starkt vända mig mot det som sägs i utrikesdeklarationen om PLO:s roll som likaberättigad part i förhandlingarna så länge PLO inte har erkänt Israel utan fortsätter att verka för utplåning av den israeliska staten.

Herr talman! Jag har också noterat vad utrikesministern anfört i budgetpropositionen om konfliktfördarna kring Mellersta Östern. Utrikesministern anger bl. a. att det "är av grundläggande betydelse för regionen att den palestinska frågan ges en rättvis och hållbar lösning och att de inblandade staternas säkerhet respekteras". I detta kan jag instämma, men jag finner det förvånande att utrikesministern i det sammanhanget inte ens nämner Israel vid namn, än mindre framhåller Israels rätt att existera inom säkra och erkända gränser.

Det är viktigt att vi i Sverige visar vår vänskap till staten Israel och vår tro på det landets framtid.

Då är det naturligtvis inte någon speciell regering vi stödjer, det är folket och nationen. Och som vänner till Israel känner vi oss inte bara fria utan också skyldiga att kritisera de beslut och det handlande i Israel som vi finner okloka. Vi har ingenting till övers för övergreppen mot civilbefolkningen i Libanon. Vi har ingenting till övers för de bosättningar på Västbanken som försåvår samtal och samtidigt riskerar att ställa Israel inför omöjliga val i framtiden. Vi har ingenting till övers för Israels sätt att behandla de landägande araberna när bosättningarna kommer till stånd. Och vi väntar oss av Israel att man skall göra mer för att uppnå en demokratisk utveckling på Västbanken, också innan en mer permanent lösning kan skönjas.

Vi har samma rätt som israelerna själva att öppna för ställning till och kritisera det vi ogillar i den israeliska politiken. Men vi skall göra det på grundval av vänskap. Vi skall skydda och utveckla Sveriges kontakter på olika plan med Israel och säga till våra vänner där nere att vi hoppas att Israel på alla sätt skall vårda sina stora, demokratiska traditioner.

Herr talman! Också i Sverige har vi mött uttryck för främlingshat. Sådana företeelser har oftast okunnighet och bristfällig utbildning som grund. De människor från länder utanför Norden som kommer till Sverige har vanligen sökt sig hit undan svår politisk eller religiös förföljelse i sitt hemland. Jag är övertygad om att de svenskar som får tillfälle att sätta sig in i vad en sådan förföljelse innebär mer än gärna vill erbjuda dessa flyktingar en fristad i vårt land. Omräddhet grumlans lätt om vi betraktar flyktingar som grupp. Varje flykting är en individ och förtjänar att mötas och respekteras som en sådan.

Det bör, herr talman, också starkt understrykas att invandarna som grupp lämnar ett väsentligt, i många fall oumbärligt, bidrag till det svenska samhället, både ekonomiskt och kulturellt.

På flera håll i Europa har vi under senare år också kunnat spåra en spirande antisemitism och fått uppleva våldskaktioner mot judar. Synagogor, judiska skolor och ålderdomshem, restauranger och affärer har utsatts för bombattentat och annan skadegörelse. Vi har ett gemensamt ansvar att med kraft

bekämpa alla tendenser till antisemitism i det svenska samhället och förhindra sådana våldsdåd som jag här har talat om.

Herr talman! Jag har i detta anförande sökt ange inriktningen av en liberal utrikespolitik. Dess grundsten är en fast och konsekvent neutralitet med ett starkt försvar till värn för Sveriges oberoende och frihet. Att söka upprätthålla stabiliteten i Norden ingår som ett väsentligt inslag i en sådan politik, liksom att eftersträva stabila och goda relationer med såväl stormakterna som andra länder. Aktiva insatser för avspänning, nedrustning och fred är naturliga element i en liberal utrikespolitik. Vi kommer aldrig att veka att påtala brott mot de mänskliga rättigheterna och mot folkrätten. Sveriges liberaler känner en naturlig, ideologisk gemenskap med demokrater i alla delar av världen och vill verka för ett utbyggt, brett samarbete med Norden och Västeuropa. Vi ställer krav på att de länder, däribland Turkiet, som säger sig vilja tillhöra den västeuropeiska gemenskapen själva skall tillämpa demokratins spelregler och respektera mänskliga rättigheter.

Vi vill verka för ekonomisk och social utveckling i de fattiga länderna. Vi är övertygade om att möjligheterna att med svenska biståndsinatser bidra till detta är störst i de u-länder som nått eller strävar mot demokrati och pluralism och som visar respekt för mänskliga rättigheter. U-njälpen måste utformas så, att den motverkar skövling av naturresurser och främjar ekologisk balans.

Mot främlingshat, antisemitism och rasism utgör liberalismen ett värn. Genom politisk, kulturell och ekonomisk isolering av Sydafrika vill vi medverka till utplånandet av den skamfläck på jorden som rasistregimen där utgör.

Herr talman! Liberalismen tar strid mot förtryck och ofrihet av alla slag var sådant än förekommer. Vi liberaler vet att vår egen frihet inte är slutligt vunnin förrän den delas av alla.

Anf. 5 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det är i år 40 år sedan andra världskrigets slut. Fyra decennier har förflytt sedan fascismens och nazismens militära makt krossades av de allierade styrkorna 1945. Stora delar av Europa låg i ruiner. Kriget hade kostat 50 miljoner människors liv. Det sovjetiska folket, som fått bringa det största offeret, hade ensamt förlorat över 20 miljoner människor i kriget. Vi högtidligt håller i år också minnet av de hundratusentals atom-bombsoffren i Hiroshima och Nagasaki.

Krigsslutet öppnade nya perspektiv för folkens frihetskamp och framtidsdrömmar. Fred, frihet, återuppbyggnad och välsstånd var ledstjärnorna i den nya tid man nu trodde skulle bli verklighet.

Efter kriget ljöd över världen parollen: Aldrig mera krig. Det fanns en ärlig vilja bland människor världen över att aldrig mera låta krigets vanvet byta ut. Det fanns en stark fredsvilja och längtan efter att låta förnuftet styra umgänget mellan länder och folk.

Men under de snart 40 år som gått sedan krigsslutet 1945 har inte en enda dag varit fri från krig. Vår del av världen har varit förskonad från krig, men

Utrikesdebatt

Sydafrika resultera i ett ställningstagande från svensk sida om en total ekonomisk bojkott av apartheidregimen? Jag kan ställa den frågan till utrikesministern men också till Bengt Westerberg.

Ta era pengar och stick, den uppmaningen riktades till de svenska företagen för inte så länge sedan från den fängslade ANC-ledaren Nelson Mandelas hustru. Sverige kan gå i spetsen för en total bojkott av Sydafrika – därmed förkortar vi rasisternas brutala maktutövning.

Viktigt för apartheidregimens fall är också att Angola, Mogaambique, Zimbabwe, Zambia, Tanzania, Lesotho och Botswana då kan få använda de knappa resurserna för att utveckla resp. länder. Det innebär också att hela södra Afrika kan utgöra en viktig del av världen när det gäller fred och framåtskridande.

Herr talman! Vad jag sagt om vad som händer i Sydafrika, i Centralamerika och i Latinamerika gäller i princip imperialism över hela världen, och då i synnerhet USA-imperialismen. Det är ett världsomspännande ekonomiskt system för utplundring och världsherravälde.

Solidaritiet med folken i tredje världen kräver inte minst från Europas arbetarrörelse en aktiv kamp mot den imperialistiska utplundringspolitikken. Därmed ger vi ett solidariskt bidrag till en internationell solidaritet, mot imperialism och för den nationella självbestämmanderättens princip.

För vpk innebär internationell solidaritet i handling att den svenska arbetarrörelsen gör gemensam sak med de utplundrade och utsugna människorna i tredje världen.

Anf. 6 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM.

Herr talman! Den hitillsvarande delen av utrikesdebatten är innehållsmässigt lik de föregående utrikesdebatterna under den nuvarande regeringens verksamhetstid. Oppositionspartiernas talesmän har i allt väsentligt anslutit sig till huvudlinjerna i regeringens utrikespolitik såsom den i dag har presenterats för riksdagen. I den bild som oppositionspartiernas talesmän har tecknat återfinns undantag egentligen bara i Bengt Westerbergs anförande, och till det skall jag senare be att få återkomma. I övrigt präglas inläggen här i debatten av att de skilda talarna valt att lägga tyngdpunkten vid olika moment i vår utrikespolitik, och det kan väl vara mycket lämpligt eftersom man därmed för omvärlden uppvisar bredden i de svenska ställningstagandena till olika internationella frågor.

Till Carl Bildts inlägg vill jag nöja mig med att göra den kommentaren, att när regeringen i sin deklaration säger att Sverige inte kan isolera sig i befäst avskildhet menas därmed – vilket väl också bör framgå av sammanhanget – att vi anser att ett aktivt svenskt deltagande i arbetet för nedrustning är en väsentlig åtgärd för att öka vår säkerhet.

I övrigt skall jag inte uppehålla mig närmare vid Carl Bildts anförande, vilket över lag innehåller försonliga ordalag som jag noterar. Där finns formuleringar som möjligen skulle kunna föranleda frågor, t. ex. påståendet att de ubåtsoperationer som förekommit under 1984 vad beträffar mönster och teknik svårigen kan ha förändrats i förhållande till tidigare år. Om Carl

Bildt menar att det finns något att förtydliga på den punkten, kan det ha sitt intresse.

När Carl Bildt i fortsättningen av sitt inlägg säger att vår säkerhetspolitik aldrig får formas med huvudet i sanden, utgår jag ifrån att det är en truism och inte riktar sig till någon särskild utan är en utfyllnad i anförandet som jag inte har anledning att fästa särskild uppmärksamhet vid.

Även Sture Korpås anförande präglas av en med regeringens i allt väsentligt överensstämmande uppfattning när det gäller utrikespolitiken. Sture Korpås nämner särskilt betydelsen av det nordiska samarbetet, och det har jag också gjort i den deklaration som jag föredragit. Men när Sture Korpås talar om att de nordiska länderna på något sätt bör inrätta ett gemensamt organ för studier av det militärpolitiska läget är jag inte beredd att följa honom i spåren. Det är självklart att de nordiska länderna, som har valt olika säkerhetspolitiska alternativ, också utbyter många synpunkter på hur de bedömer det allmänna militära läget i Norden. Det är en överläggningspunkt vid de återkommande utrikesministermötena, och ett nytt sådant möte kommer att hållas nu om fredag. Naturligtvis bedrivs det också fullt öppet studier av förhållandena i det nordiska området. Men allting som kan tyda på någon form av gemensamt militärt uppträdande av å ena sidan Sverige och å andra sidan paktanslutna stater måste vi avstå från av lätt inseddä skäl. Jag är heller inte säker på att det är detta som Sture Korpås har menat.

I Bengt Westerbergs anförande tas frågan om Sydafrikadispenserna upp. Bengt Westerberg undrar varför de senaste besluten om dispens inte har anmälts för utrikesnämnden.

Såvitt jag vet har det också tidigare förekommit att dispensärenden inte föredragits i utrikesnämnden. Nu önskade regeringen avgöra de här aktuella ärendena enligt den gamla lagen, innan den nya lagen, som riksdagen nyligen beslutat om, träder i kraft. Det i kraftträdandet kommer att ske den 1 april. Vi ansåg att den praxis som tidigare har gällt gav oss vägledning att fatta besluten utan hörande av utrikesnämnden. En skärpning av restriktionerna har emellertid företagits, bl. a. genom att det blir en mindre volym än vad de sökande ursprungligen hade tänkt sig.

Efter den 1 april kommer en särskild nämnd med parlamentarisk representation att granska dispensärenden. Syftet är att möjliggöra snabbare beslut genom att man inte behöver vänta till dess att det passar med utrikesnämndens sammanträden.

Herr talman! Självfaller är det de ord som fallis i kammaren som gäller. Jag begär inte att Bengt Westerberg ordagrant skall läsa upp det manuskript som han har delat ut. Men Bengt Westerberg höll, från en skriven text som här delades ut, ett anförande med idel fromma betraktelser över regeringens utrikespolitik och sköt sedan plötsligt, i denna sövande text, in en mening om att han inte har förtroende för utrikesministern och att detta skulle bygga på vissa omständigheter som inte närmare angavs men som sades vara så många att de inte behövde klargöras. Jag anser att detta drar ned nivån på utrikesdebatten och är en form av ryktsespridning. För att Bengt Westerberg

Utrikesdebatt

Utrikesdebatt

skall få uppehålla sig på den nivå som han tycker är intressant vill jag inbjuda honom att förklara vad han menar, i stället för att här i kammaren framträda med dessa påståenden i förslutna ordalag.

Ans. 7 CARL BILD (m) replik:

Herr talman! Jag har förstått att vi här får debattera huller om buller. Det kan vara en intressant innovation.

Utrikesministern inledde med att notera att det i huvuddelen av de frågor som täcks av utrikesdeklarationen finns en ganska bred samsyn. Det är en tolkning som jag inte har anledning att rika några erinringar emot. Det är mot denna bakgrund som vi nu för debatten om ett antal punkter.

Jag fäste uppmärksamheten på den formulering på deklarationens första sida där det står att vi inte kan "söka säkerhet i befäst avskildhet". Jag påpekade att denna formulering – som vi väl får hänföra till kategorin slarviga sådana – kan tydas som att den riktar sig mot kärnan i vår neutralitetsdoktrin. Nu säger utrikesministern att den inte skall tolkas så. Det trodde jag inte heller, men jag ville framhålla att slarviga formuleringar inte har någon plats i en utrikesdeklaration.

Om det hade stått att vi inte *enbart* kan söka vår säkerhet i befäst avskildhet hade det självfaller varit alldeles korrekt. Men när detta lilla "enbart" har fallit bort, kan det uppfattas som en negation av det som är kvinnansensens i vår neutralitetssträvan. Det kan inte vara utrikesministerns, och definitivt inte regeringens, mening. Det är bra att detta blev klargjort.

Utrikesministern tog upp den formulering som jag hade i mitt anförande angående de ubåtskränkningarna som har ägt rum också under 1984. Jag sade att jag har svårt att se att dessa kränkningar till mönster och teknik i något väsentligt hänseende skiljer sig från dem som vi har observerat under tidigare år. Det tycker jag är en tillräckligt klargörande formulering.

Att utrikesministern väljer att ta upp denna formulering måste tyda på att han på denna punkt möjligen har en avvikande bedömning. I den mån så är fallet skulle det vara intressant att under det kommande replikskiftet få en redovisning av i vilka avseenden utrikesministerns bedömning avviker från min. Om utrikesministern inte har någon avvikande bedömning, kan det inte vara fel att den åsikt som jag här har framfört uttalas.

Utrikesministern valde också att beröra min formulering om att säkerhetspolitiken inte får formars med huvudet i sanden. Självfallet. Lennart Bodström, är denna formulering en truism. Vi måste se verkligheten sådan den är, även om verkligheten borde vara på ett annat sätt, även om vi uppfattar den verklighet som vi ser som annorlunda än den vi vill se och även om den kanske t. o. m. stör våra cirklar, begränsar vår handlingsfrihet, eller vilket uttryck man nu väljer.

För fem eller tio år sedan hade det varit en truism att vår säkerhetspolitik inte får formars med huvudet i sanden. Låt oss hoppas att det är det även i dag. Självfallet står inte formuleringen där för att – som utrikesministern säger – vara utfyllnad i ett tal som skall hållas på en noga avmätt tid, utan det finns skäl till att den står där. Måhända kan vi lämna saken med det.

Jag noterade att utrikesministern inte nämde den fråga som både jag själv inledningsvis och senare även Bengt Westerberg tog upp, nämligen de formuleringar som i årets regeringsförklaring finns angående Mellertsa Östern.

I fjolårets förklaring sade regeringen utan tvivel rakt ut, direkt, att vi krävde ett erkännande av Israels rätt att existera inom säkra och erkända gränser. I dag finns detta krav med endast indirekt. Att gå från direkt till indirekt form är en nyansförskjutning, som inte är utan betydelse.

Det hade också varit på sin plats med några uppskattande ord om de framsteg som har gjorts, om det som har sagts från Husseins och Mubarakas sida. När det nu inte finns några sådana i deklarationen, utan regeringen i stället – med en tydlighet som jag inte tror har förekommit tidigare – säger att PLO måste deltaga på likaberättigad basis kan detta tolkas som ett ställningstagande mot den process som för närvarande pågår. Det handlar alltså om att en gemensam jordansk-palestinsk delegation skall inleda förhandlingar. Och vi fick häromdagen beskedet att USA, efter Mubarakas besök i Washington, kommer att ta emot en gemensam jordansk-palestinsk delegation. Detta är framsteg, betydelsefulla sådana. Också på den israeliska sidan har det gjorts viktiga framsteg.

I detta läge är det synd att den svenska politiken vrids i en riktning som kan uppfattas som att vi håller distans till de moderata arabstaterna som nu har gjort vissa antydningar om att öppna en dialog med Israel och i stället väljer att med stor kraft ställa oss på de hårda, oförsonliga arabstaternas och PLO:s sida.

Här finns nyansförskjutningar som vi har all anledning att kritisera. Det var egendomligt att utrikesministern inte tog tillfället i akt att skapa den klarhet i regeringens politik som krävs.

Ans. 8 STURE KORPÅS (c) replik:

Herr talman! Jag tar tacksamt vara på tillfället att klargöra vad jag sade i mitt huvudanförande beträffande svårigheterna att inom de olika nordiska länderna få en klar uppfattning om Nordens gemensamma strategiska läge i den militärpolitiska situation som vi nu befinner oss i. Jag antar att vi kan utgå från att kunskap är angelägen, och nu får vi kunskapen från olika håll, som regel från stormaktskällor. Det måste vara en gemensam strävan – jag hoppas att vi är överens om det – att minska spänningen i det nordiska området, framför allt om vi finner att spänning har uppstått beroende på oklarheter eller okunnighet om den faktiska situationen.

I mitt anförande talade jag självfallet inte om något militärt samarbete, utan jag sade att regeringarna borde undersöka möjligheterna att gemensamt ta fram grundmaterial för att bedöma det militärpolitiska läget. Jag påpekade att efterstom varje regering naturligtvis självständigt drar sina slutsatser av materialet – det är alltså inte fråga om någon gemensam slutsats – kan ett samarbete för att ta fram grundmaterial inte stå i strid med ländernas val av lösningar för sin säkerhetspolitik.

När vi har arbetat med frågan om en nordisk kärnvapenfri zon har vår

Utrikesdebatt

avsikt varit att minska riskerna för kärnvapenkrig i Norden och därmed minska riskerna för spänning över huvud taget. Då har vi inte ryggat tillbaka därför att de nordiska länderna har valt olika lösningar för sin säkerhetspolitik. I detta fall föreställer jag mig att man undersöker möjligheterna och att det i så fall kan läggas ut som en forskningsuppgift. Att olika länder i olika block använder t. ex. det svenskbaserade SIPRI:s utomordentliga material för sina olika bedömningar gör ju inte att det internationella samarbetet kring SIPRI är ett militärt samarbete.

Anf. 9 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag beklagar att den uskrift av mitt anförande som har delats ut har varit så sövande att utrikesministern inte har kommit längre än två och en halv sida innan han har somnat. Längst ner på s. 3 i texten står precis de rader som jag läste upp från talarstolen, där gjorde jag inte något tillägg. Vad det nu har med saken att göra – jag har naturligtvis rätt att göra de tillägg som jag önskar. På några andra punkter gjorde jag tillägg därför att jag fann det berättigat.

De rader vi diskuterar kunde utrikesministern ta del av på förhand, de fanns med i det utdelade manuskriptet. Utrikesministern kanske har någon pigare medarbetare som kan läsa texterna, så att vi undviker denna typ av missförstånd.

Får jag understryka det som Carl Bildt sade angående PLO. Jag tycker att det är angeläget att utrikesministern i utrikesdebatten förklarar varför regeringen i just detta känsliga läge har valt att nysansera det som tidigare har varit regeringens linje.

Till sist, herr talman, vill jag ta upp den fråga som jag ställde till utrikesministern, och som jag fick svar på, som gäller dispenser enligt lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika. Det är riktigt, som utrikesministern antyder, att det tidigare har förekommit att ärenden har behandlats av regeringen utan att de först har diskuterats i utrikesnämnden. Jag vill påminna mig att det bl. a. förekom 1981. Detta kritiserades då mycket starkt från socialdemokratiskt håll. Den dåvarande utrikesministern Ola Ullsten instämde i kritiken och sade att det var berättigat att denna typ av ärenden skulle tas upp i utrikesnämnden.

Sedan dess har ärendena enligt praxis behandlats i utrikesnämnden, och det är mot denna praxis som regeringen nu har brutit. Det är alltså första gången sedan socialdemokraterna i oppositionsställning riktade stark kritik mot att regeringen utan föregående beredning beslutade i sådana här ärenden som det har förekommit.

Jag tycker att utrikesministerens motivering är något kryslad, när han säger att det var så viktigt att fatta detta beslut snabbt därför att det skulle ske enligt den gamla lagen. Jag måste fråga utrikesministern: Vad hade det gjort om detta beslut hade fattats enligt den nya lagen? Är det utrikesministerens bedömning att den nya lagen hade gjort det svårare att ge dispenserna? Eller är det någonting annat som gör att det känns angeläget att fatta detta beslut så snabbt som möjligt?

Mittenregeringen visade 1982 hur man kunde använda lagen, genom att säga nej till ett par ansökningar om undantag från investeringsförbudet. Som jag nämnde tidigare biföll emellertid den socialdemokratiska regeringen 1983 ett förslag om att investeringar skulle få göras, och det har man gjort även denna gång.

Jag kan upplysa utrikesministern om att det redan med stöd av den gamla lagen hade varit fullt möjligt för regeringen att säga nej till dessa ansökningar från de svenska företagen. Därför är det mycket svårt att över huvud taget förstå varför skillnaderna mellan den nya och den gamla lagen åberopas som ett skäl i sammanhanget. Jag konstaterar att utrikesministern inte har lämnat någon godtagbar förklaring till att regeringen denna gång har brutit mot tidigare praxis.

Anf. 10 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Herr talman! Jag ställde en fråga till samtliga tre borgerliga partier, och jag kommer inte att ge mig förrän jag får svar av dem. Det gäller embargopolitiken. Vi är ju överens – det säger alla fem partierna här – om att alliansfrihet och neutralitetspolitik måste drivas med fasthet och konsekvens. Vi ställer oss också bakom regeringens deklamationer. Jag tror att det var Carl Bildt som sade att vi inte skall bli beroende av någon av stormakterna, och det kan jag skriva under på. Men då kommer jag till följande.

När det gäller import av varor från USA ställer USA långtgående krav på svenska företag, skolor och sjukhus. Svenska företag, skolor och sjukhus som skall importera s. k. strategiska varor – det är ett vitt begrepp enligt amerikansk bedömning – får skriva under en försäkran, som innehåller följande:

1. Att inte vidareexportera USA-varor från Sverige utan godkännande i förväg från USA:s handelsdepartement.
 2. Att sälja vidare bara till pålitliga firmor som är kända som slutanvändare, att sälja vidare bara till andra handlare som såvitt vi vet säljer enbart till pålitliga firmor som är kända som slutanvändare.
 3. Att samarbeta fullt ut när helst vi får oss förelagt att stå för information om hur USA-varor som godkänts för export till Sverige disponeras.
- I ett kompendium om USA:s exportbestämmelser skriver utlandschefen vid Sockholms handelskammarare Tell Hermanson följande. Lyssna nu, Carl Bildt, Bengt Westerberg, Sture Korpås och kanske även utrikesministern!
- ”Försäkran innehåller också en förbindelse om samarbete för att utvärdera varor varor tagit vägen. Ett företag som undertecknat detta får anses ha godkänt att revision och kontroll från amerikansk sida får göras inom företaget.”

Vad är detta, om icke en mycket grov inblandning i Sveriges inre angelägenheter från en stormakts sida?

Jag trodde att liberal politik innebar att rön inom teknik och vetenskap skulle delges alla länders folk. Både moderaterna och folkpartiet påstår sig i dag vara liberala och att föra en liberal politik. Vad säger ni om det här? Står detta i överensstämmelse med principerna om folkens självbestämmande

och suveränitet? Jag anser att ni måste säga hur ni förhåller er till denna grova inblandning från en stormakts sida i svenska inre angelägenheter. Jag väntar med spänning på ert svar.

Bengt Westerbergs inlägg om Sydafrika kan jag ställa upp på. Men de senaste händelserna, som Bengt Westerberg, jag och alla andra reagerar emot – Uitenhage, fängslandet av biskopar och de förtrycktas ledare – borde väl ändå få oss att nu ändligen ta ett initiativ och ställa krav på en total svensk ekonomisk bojkott av Sydafrika. Det är ju detta som den överväldigande majoriteten av de svarta i Sydafrika enträget ber oss om. Är det inte tid att ställa det kravet nu? Därmed kan vi ändå ge ett litet litet bidrag till att förkorta tiden för denna för oss alla så förhålliga apartheidregimen i Sydafrika.

Anf. 11 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Först får vi höra att regeringens deklaration innehåller en mängd uppräkringar av olika ämnen. Efter att ha fått uttalanden av den innebörden säger man att det ändå fattas vissa saker; uttalanden som gjordes förra året återfinns nu inte i exakt samma form som vid det tillfället. Det är möjligt att våra önskemål om variation och förnyelse varit för långtgående, men ett faktum är att om det bara är fråga om att slå fast Israels rätt att leva inom säkra och erkända gränser, så är det också uttryckligen angivet i den här deklarationen – låt vara att ordalagen är delvis andra än tidigare år.

Här anges också säkerhetsrådets betydelsefulla resolutioner 242 och 338. Det är resolutioner som vi alltid räknar upp för att markera en rad ståndpunkter som vi finner betydelsefulla.

De förhandlingar mellan olika intresserade parter i Mellanösternkonflikten som Carl Bildt talar om är också jag beredd att tillmäta betydelse, även om de inte uttryckligen nämns i deklarationen. Samtidigt vill jag erinra om att hur tillfredsställd man än är över att kontakter skapas, har vi bakom oss många förhoppningar som slagit fel.

Till Sture Korpås vill jag säga att jag tycker att hans klargöranden är värdfulla. Om det gäller den mer begränsade kontakt som han talar om är kontaktvägarna förmodligen redan öppna. Och om forskare vill samarbeta, får de gärna göra det. Den forskningen avser emellertid inte regeringen att styra.

Och så till Bengt Westerberg. Bengt Westerberg frågar varför vissa Sydafrikadispenser inte företrägs i utrikesnämnden. Skälet är att ansökan ingavs under den tid då den gamla lagen gällde. Vi ansåg att ansökan borde behandlas under den tid som lagen hade fortsatt giltighet. Under den tidrymden sammanträdde inte utrikesnämnden. Det beslut som fattades innebär dock att man tagit hänsyn till riksdagens ställningstaganden och till tidigare beslut som godkänts av utrikesnämnden.

Men jag skulle gärna vilja fråga Bengt Westerberg om det inte vore skäl att vända sig till den tillänkta koalitionspartnern i en eventuell repariregning, moderata samlingspartiet. Det är en samarbetspartner som inte har tänkt sig att det skall existera ett investeringsförbud över huvud taget när det gäller

Sydafrika. Det kunde vara av intresse för de svenska väljarna, av vilka ärmnstone en del fäster avseende vid denna fråga vid deras val mellan olika partier, att få veta om det är den linje som vårt parti företräder eller den mer oklara linje som de tillänkta koalitionsparterna har som skulle bli följd vid en eventuell regeringsväxling.

Jag beklagar att jag inte observerade att, vad jag kallar, tre förstickna rader återfinns i den utdelade texten till Bengt Westerbergs anförande. Men det ändrar inte saktgången, Bengt Westerberg. Det finns två debatter om utrikespolitiken i detta land – en debatt som förs i denna kammar och som präglas av en saktighet, som vi hört många exempel på här, och en annan debatt, byggd på rykten och alla möjliga föreställningar, som förs utanför riksdagen. Det är värdfullt att man håller isär de två sakerna. Men Bengt Westerberg "gifter ihop" dem i sitt anförande. Jag vill fortfarande påstå att även om raderna finns här, så är det förstrucket. Om Bengt Westerberg inte närmare anger vad han syftar på vill jag påstå att i denna utrikesdebatt Bengt Westerbergs insats delvis består i ryktesspridning.

Anf. 12 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Jag kan i alla fall inleda med att säga att jag förstår vad Bengt Westerberg syftar på. Jag anser att det är ganska klart vad han åsyftar.

Därefter kort till Bertil Måbrink, som ställde frågor. Jag tycker att frågor kräver svar. Han frågar om vår inställning till embargopolitiken. Det handlar då om den amerikanska embargopolitiken gentemot Sovjetunionen. Moderata samlingspartiets inställning till embargopolitik är kristallklar. Vi tror inte på embargopolitik som princip. Vi ser inga historiska exempel på att isolerings- och embargopolitik har förändrat en nations uppträdande. Vi finner det också absolut oförenligt med Sveriges ställning som nation att dela i någon embargopolitik av vilket slag det än månede vara – med undantag för det som möjligtvis skulle kunna beslutas av Förenata nationernas säkerhetsråd.

En delvis annan sak är att staten ibland vill skydda sin strategiska teknologi. Detta skydd av den strategiska teknologin åstadkoms bl. a. genom att man begär slutanvändarintyg av olika slag när man exporterar denna teknik till andra länder för att se till att den inte hamnar i länder där det alls inte var avsikten att den skulle hamna. Sverige tillämpar ett sådant system när det gäller hela vår vapenexport. Vi begär slutanvändarintyg. Vi har en så långt utbyggd kontroll som vi kan ha för att den teknik på detta område som vi exporterar exempelvis till Norge, Schweiz, Österrike eller Jugoslavien inte hamnar i orätta händer – i länder som vi inte vill exportera till. Amerikanska har en mer utsträckt tillämpning av sin strategiska kontrollfunktion, och den leder ibland till problem. Men vår principiella inställning är alldeles klar.

Det som skiljer Bertil Måbrink och oss är väl att medan vi är emot alla bojkotter och alla embargo, är han bara emot dem som riktar sig mot Sovjetunionen. Han slutade ju sitt tal i en flammmande appell för andra typer av bojkotter.

Detta för mig över till utrikesministerens fråga, egentligen riktad till Bengt

Westerberg, om vad som skulle hända under en borgerlig regering. Vi har vår principiella syn på bojkotter, folkpartier, centern och socialdemokraterna en delvis annan när det gäller inställningen till Sydafrika. Vi moderater fogar oss i riksdagsbeslut. Detta är ingen hemlighet. Vi tycker också att det är väsentligt att man följer handläggningspraxis när det gäller dessa riksdagsbeslut. I detta ingår självfallet – enligt min mening – att de beslut som skulle bli aktuella skulle föredras i utrikesnämnden på det sätt som hintills varit praxis.

Så kort om Mellersta Östern. Utrikesministern försökte förklara de förändringar i formuleringar som har skett. Han gjorde det genom att litet lättare säga att man kanske hade fallit offer för sitt behov av variation och förnyelse i utrikespolitiken. Nu är detta med variation och förnyelse någonting som man i den utrikespolitiska hanteringen skall sköta med viss varsamhet. Det kan finnas anledning till varsamhet även på andra områden. Men speciellt när det gäller formuleringar i känsliga ämnen borde utrikesministern vara medveten om att man bör vara försiktig med strävan efter förändringar för förändringarnas egen skull. Är det så att vi tydligt skrivit i flera utrikesdeklarationer att vi kräver att grannstaterna erkänner Israels rätt att existera inom säkra och erkända gränser, då är det en nyanförskjutning när man bara tar upp det indirekta kravet i den utrikespolitiska deklarationen som nu ligger framför oss. Det är möjligt att detta är ännu en mera slarvig formulering och att vi skall hänföra det till behovet av variation och förnyelse. Men i så fall kan det vara angeläget att det bringas klarhet i regeringens inställning. Jag tycker att det vore bra om utrikesministern från denna talarstol klart uttalade kravet även på PLO att så snart som möjligt erkänna de resolutioner som nämnts och Israels rätt att existera.

Så allra sist till den fråga som utrikesministern tog upp i sin första replik gentemot mig, nämligen monstret i ubåtskräckningarna. Jag vill svara genom att säga att det jag har sagt är korrekt. Det skulle vara intressant om utrikesministern, för den händelse han har en annan bedömning än den jag redovisade, redovisade sin bedömning här. Han valde att inte ta upp det, varför jag har svårt att tolka det på annat sätt än att utrikesministern i alla fall inte har någon avvikande bedömning från den som jag redovisade i mitt anförande. För det har jag ingen anledning att uttrycka annat än viss tillfredsställelse.

Ans. 13 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Får jag återkomma till frågan om de förstuckna raderna, som utrikesministern uttryckte det, i mitt anförande. Jag tror inte att det finns någon i kammaren, mer än möjligen utrikesministern, som inte förstår vad jag syftade på. För en dryg månad sedan försiggick en debatt här i riksdagen, och i samband med den debatten väcktes en misstroendeförklaring. Efter några dagar ägde en misstroendekommission rum. Utrikesministern känner väl till de motiv som vi åberopade för vårt yrkande och för vårt röstande i diskussionen. Jag har ingen anledning att nu upprepa dem.

Låt mig bara konstatera att det, efter det att debatten i riksdagen ägde

rum, har framkommit att utrikesministern inte bara vid den då berörda middagen med journalister utan även i samband med andra middagar gett uttryck för liknande åsikter. Man kan naturligtvis – jag förstår att det är vad utrikesministern begär av oss – tolka detta så att i stort sett alla journalister har kommit överens om något slags konspiration riktad mot utrikesministern. Jag för min del uppfattar inte denna tolkning som rimlig, utan den tolkning vi gjorde i samband med debatten i början av februari tycker jag fortfarande är den enda rimliga. Det var bakgrunden till den förstuckna formuleringen i mitt anförande.

Får jag säga till Bertil Måbrink att vi som liberaler naturligtvis inte har någonting alls till övers för den embargopolitik som den amerikanska regeringen bedriver. Den innebär ett avsteg från den frihandelspolitik som vi i princip ansöker oss till och i alla sammanhang hävdar i den aktuella diskussionen.

Vad gäller Bertil Måbrinks andra fråga får jag säga att den Sydafrikalag som antogs under folkpartiregeringen 1979 klart uttalade att dispensförordandet avsågs gälla bara under en begränsad tid, i förhoppningen om att man under denna tid skulle få en mera gynnsam utveckling i Sydafrika än man drottills här. Några sådana tecken har vi emellertid ännu inte sett, och det påverkar självfallet vår bedömning av när sådana dispenser bör ges.

Vi uttalade mycket stark kritik mot den dispens som regeringen medgav 1983, och vi är kritiska mot de dispenser som regeringen nu har medgivit. Hade vi fått tillfälle att framföra denna kritik vid ett sammanträde i utrikesnämnden så hade vi självfallet gjort det, men genom regeringens nya praxis på det här området fick vi inte möjlighet att framföra våra synpunkter där, och därför har jag valt att i stället göra det i dagens debatt.

Lennart Bodström hänvisade till att utrikesnämnden inte hade något sammanträde. Detta är ett mycket svagt skäl, eftersom regeringen har alla möjligheter att sammankalla utrikesnämnden om man vill diskutera någonting i nämnden. I en fråga av så stor betydelse som den här, som dessutom har varit politiskt känslig och kontroversiell i olika sammanhang, hade det naturligtvis varit motiverat att sammankalla utrikesnämnden. Man kan inte peka på att utrikesnämnden hade ett inplanerat sammanträde betydligt senare och påstå att det inte fanns möjlighet att diskutera saken. Det är verkligen bara undanflykter från utrikesministerens sida.

Detsamma gäller naturligtvis försöken att i stället ta upp en debatt om moderata samlingspartiets ställningstagande, för att på det sättet döja den klantighet – om ordet tillåts från talarstolen – som utrikesministern och regeringen har visat i denna fråga. Carl Blidt har klargjort att moderaterna självfallet accepterar lagsutfringen. Någonting annat hade inte heller varit möjligt, eftersom 70–75 % av riksdagen står bakom den.

Jag tycker fortfarande inte att utrikesministern har givit tillräckligt tillfredsställande svar på frågan varför man genomdrev detta beslut utan att först höra utrikesnämnden. Eftersom det här är min sista replik, i varje fall i den här replikomgången, får det bli min slutsats att regeringen på den här

punkten på ett olyckligt sätt har frångått gällande praxis och valt att införa en ny. För detta är regeringen värd kländer och kritik.

Anf. 14 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Herr talman! Varken Bengt Westerberg eller Carl Bildt har nu flera repliker. Jag skall därför inte lägga nya kol under brasan. Jag vill bara inkassera att jag har fått ett svar av både Carl Bildt och Bengt Westerberg. Tyvärr måste jag säga att centerpartiet tiger som muren. Skall jag tolka det som att man är för embargopolitiken såsom jag har beskrivit att den bedrivs av USA?

Det här betyder att den internationella konferens om handels- och embargopolitik som skall ske framöver har ett brett stöd av de politiska partierna i riksdagen.

Det finns ändå en liten skillnad mellan Bengt Westerbergs och Carl Bildts svar. Först säger Carl Bildt: Vi är emot embargopolitik. Men i nästa vända tycker jag mig spåra att han säger att man ändå är för embargopolitik. Jag hoppas att jag har tolkat detta fel och att det inte är så att moderaterna är för embargo mot de länder som USA bestämt sig för att införa embargo mot. Men det är skillnad om man inför embargo mot Sydafrika. Även Carl Bildt må erkänna det. Här handlar det ju om en regim som det inte finns någon som helst motsvarighet till i den övriga världen.

En överväldigande majoritet av de sydafrikanska medborgarna ställer det enträgen kravet: Hjälp oss nu, förbjud all ekonomisk verksamhet i Sydafrika! Det är det enda medel som skulle kunna möjliggöra att rasistregimen faller.

Läget nu är sådant att förtrycket och brutalteten i Sydafrika inte minskar utan i stället ökar och systematiseras, och apartheidssystemet blir än mer sataniskt. Därför tycker vi att det borde vara rimligt med en sådan ekonomisk bojkott. Men utrikesministern har inte sagt något om detta. Borde inte de senaste veckornas händelser i Sydafrika resultera i att vi börjar en total ekonomisk bojkott mot Sydafrika?

Man kryper bakom GATT:s bestämmelser och säger att de skulle omöjliggöra en sådan bojkott. Men de bestämmelserna har väl inte skrivits utifrån ett sådant fasanfullt system som finns i Sydafrika? De kan väl inte ha någonting med detta system att göra? Jag tycker att det argumentet är mycket dåligt.

Men om det är på detta sätt får man väl arbeta intensivt inom GATT för att åstadkomma de ändringar av GATT:s regler som behövs för att möjliggöra en total ekonomisk bojkott.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarans förhandlingar.

Anf. 15 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Jag beklagar att jag måste uppta tiden med litet högläsning ur 1984 och 1985 års utrikespolitiska deklamationer.

I 1984 års deklamation skriver regeringen: "Grundvalarna för en lösning av konflikten i Mellanöstern finns i säkerhetsrådets resolutioner 242 och 338." I 1985 års deklamation står det: "Säkerhetsrådets resolutioner 242 och 338 bör utgöra grundvalen för en förhandlingsuppgörelse."

I resolution 242 sägs det att Israel skall ha rätt att leva inom säkra och erkända gränser. Det är väl inte troligt att USA skulle ha godkänt den resolutionen i FN:s säkerhetsråd med mindre än att detta hade funnits inskrivet.

I 1984 års deklamation står det: "Vi anser att dessa resolutioner pekar mot en förhandlingsuppgörelse som innebär ett israeliskt tillbakadragande från de områden som ockuperades 1967 i utbyte mot grannländernas erkännande av Israels rätt att existera inom säkra och erkända gränser."

I 1985 års deklamation heter det: "Enligt vår uppfattning innebär de att Israel skall lämna de territorier som ockuperades 1967 och i stället uppnå fred inom säkra och erkända gränser."

Om vi inte kan bli betraktade som konsekventa i vår utrikespolitik med mindre än att vi årligen åstadkommer identiska ordalydelser i varje enskilt stycke, är det inte lätt att uppfylla kravet på konsekvens.

När det sedan gäller Bengt Westerberg vill jag nämna att det i den allmänpolitiska debatten betanns intressant att skjuta in ett ämne som inte alls hade att göra med regeringens budgetförslag och oppositionspartiernas alternativ till detta.

På grundval av uppgifter som inte på något sätt var bestyrkta ställdes under den allmänpolitiska debatten den 6 februari ett yrkande om misstroendevotum. Det ledde till att kammaran kallades till ett extra plenium den 8 februari, och då uttalade riksdagen att den hade förtroende för regeringen och för alla dess ledamöter.

Därefter har det förekommit en genomgång i konstitutionsutskottet med åtskilliga frågor ställda av moderaternas och centerns ledamöter – jag minnar mig ingen fråga från folkpartiet.

Efter det mötet säger en av de närvarande ledamöterna, som hade varit aktiv vid uträgningen, att det var viktigt att försöka få klarhet i vad som verkligen hade hänt. Ja, det är säkert viktigt, men hade det inte varit bra att tänka först och handla sedan och inte ställa yrkande om misstroendevotum på grundval av förhållanden som man inte säkert kunde uttala sig om?

Jag vidhåller att vad Bengt Westerberg hänvisar till ingenting annat än en mängd fritt kringflygande rykten och att beteckningen inte bara partiledare utan även ryktesspridare förtfarande har betydande skäl för sig.

Förste vice talmannen anmälde att Bengt Westerberg och Carl Bildt anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 16 STIG ALEMRYR (s):

Fru talman! När vi gjorde upp om talarlistan för den här debatten, kom vi överens om att den borde börja med företrädare för de i utrikesutskottet

representerade partierna, efter det att utrikesministern lämnat regeringsdeklarationen. Det innebär att jag skulle vara med i den första rundan, som nu är avslutad. Det tillät i dag på morgonen inte talmannen, och därför är min placering på talarlistan nu litet underlig.

Jag skall, fru talman, välja metoden att inte försöka mig på något slags heltäckande analys av situationen i världen utan ta upp några enskilda punkter i regeringsdeklarationen och ge mina synpunkter på dem.

Anf. 17 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Jag vill i anslutning till utskottsordförandens, Stig Alemyrs, inlägg här bara instämma i vad han har sagt om situationen i Kampuchea. Jag vill också påpeka att Sverige sedan 1979 har varit en av de största bidragsgivarna till FN:s och Internationella röda kors-kommitténs nödhjälpsprogram för Kampuchea-flyktingar. Vi har givit hjälp till människor från Kampuchea som har flytt in i Thailand, och vi medverkar också med bidrag till insatser i det omtvistade gränsområdet mellan Thailand och Kampuchea. Arbetet är i första hand inriktat på att få fram livsmedel till de nödlidande.

I motsats till flera andra stora givare till FN-programmet har Sverige betonat vikten av insatser också inne i Kampuchea. Av de ca 142 milj. kr. som Sverige har anslagit har vi försökt att få in så mycket som möjligt i Kampuchea, där ändå större delen av befolkningen befinner sig och där åtskilliga av FN:s medlemsstater inte vill lämna bidrag. Det är naturligtvis bäst om flyktingar kan beredas möjlighet att återvända till sina hemorter. Vi arbetar i första hand för detta men har också, liksom en del andra länder, tagit emot flyktingar från Kampuchea.

Jag ville bara göra detta korta påpekande i anslutning till vad Stig Alemyr här tog upp.

Anf. 18 Statsminister OLOF PALME:

Fru talman! Det är i år 40 år sedan den första atombomben föll över Hiroshima. Det är också 40 år sedan Förenta nationerna grundades.

Detta var utgångspunkten för det möte i New Delhi i början av detta år, i vilket jag deltog tillsammans med företrädare för fem andra länder på lika många kontinenter.

Hiroshima och Nagasaki lärde oss att kärnvapen orsakar omedelbar och direkt förstörelse av en aldrig tidigare skådad omfattning. Nu vet vi dessutom, efter rapporter från vetenskapsmän i flera länder, att vi alla skulle drabbas av de fruktansvärda effekterna av ett kärnvapenkrig. Vi hör om riskerna för en arktisk vinter, som till sist kan leda till att allt liv på jorden upplånas. Och precis som om denna jord inte var nog står vi nu inför risken av en accelererande kapprusning i rymden.

Det som gör vår tidsålder, perioden efter Hiroshima, till en unik epok i mänsklighetens historia är ju att vi har nått ett stadium där vi inte bara kan förgöra oss själva utan också alla andra och allt som skulle komma efter oss. Hela den mänskliga civilisationen, som formats under årtusenden, kan helt plötsligt bara komma att upphöra, till följd av människans dårskap.

Mötet i Delhi i januari var ett försök att demonstrera att denna civilisation inte tillhör endast en eller två eller fem nationer. Den tillhör alla stater, alla folk, och den tillhör både dagens och morgondagens generationer.

Vi representerade länder med olika kulturella, sociala och politiska system. Men vi var eniga om det grundläggande, att allt nu måste göras för att skydda den mänskliga civilisationen. Och vi var överens om att också vi som tillhör den majoritet i världen som lever i fiske-kärnvapenstater har rätt att ställa krav, krav på att kärnvapen aldrig kommer till användning, att kärnvapenkapprusningen hejdas och att kärnvapenstaterna når snara överenskomelser om kraftiga minskningar av sina kärnvapenstyrkor.

Nu förhandlar USA och Sovjetunionen i Genève om både rymdvapen och kärnvapen. Det är en positiv utveckling, som utrikesministern redovisade i regeringens utrikesdeklaration. Det slutliga målet som man satt upp är ju att helt eliminera kärnvapen, överallt. Men låt mig tillägga att det verkliga är en sak att komma överens om mål, inte minst avlägsna sådana. Det är en annan sak att komma överens om konkreta resultat. Och det kan dröja mycket länge.

Under tiden tyder allt på att kapprusningen fortsätter, att de ömsesidiga hoten upprepas, att man håller fast vid den s. k. avskräckningsdoktrinen. Detta är en process som inte har gett människorna någon ökad säkerhet. I stället har den ökat deras osäkerhet. Och det blir mer och mer uppenbart att människorna inte accepterar avskräckningen: detta sätt att hålla hela mänskligheten som ett slags gisslan. Det är ett utomordentligt bräckligt säkerhetssystem. Stabiliteten undermineras hela tiden av den ändlösa kapprusningen. Det är som att vara beroende av en drog – man behöver ständigt större och större doser.

Det kanske är så att de som argumenterar för nya, avancerade teknologiska vapensystem anser att detta är ett sätt att komma ifrån avskräckningens

Utrikesdebatt

dilemma. De kanske tror att ett teknologiskt genombrutt till sist skall resultera i ett s. k. idiosäkert system. Men jag tror att detta är en illusion, att det i själva verket rör sig om ett fruktlöst sökande efter en illusion av säkerhet, vilket åter kommer att leda till ökad osäkerhet för oss alla.

Ty säkerhet och skydd från förintelse med kärnvapen kan aldrig nå genom yterligare teknologiska satsningar. Att lägga ännu större vikt vid destruktiv teknologi kan inte ge någon bestående säkerhet. Bara vi människor, i överenskommelser med varandra, kan ge oss säkerhet, en gemensam säkerhet. Vad vi behövt är ett säkerhetssystem som uppstår i samarbete med andra nationer, och inte på dessas bekostnad. Vi behöver politiska förhandlingssättningar, och inte ensidiga teknologiska satsningar. Därför är det enda svaret på det ökande hotet om kärnvapenrisk att inleda en process av internationell nedrustning, i former som inte ger övertag åt någondera sidan utan som ger säkerhet åt alla.

Fru talman! Den svenska neutralitetspolitiken måste präglas av ansvar för Sverige. Den får aldrig föras på ett sätt som kan skapa förväntningar på den ena sidan eller fathågor på den andra om avvikelser från den valda handlingslinjen. Vi skall orubbligt slå vakt om förtroendet ute i världen för vår försäts att icke ens under starkt yttre tryck lämna neutralitetspolitiken. Denna politik kräver ett efter våra förhållanden starkt försvar. Den kräver att vi aldrig accepterar kränkningar av vårt eget territorium. Sådana kränkningar kommer vi att med all kraft avvisa – med vapenmakt om så skulle behövas. Vårt försvar måste också ha en sådan styrka att den som planerar ett angrepp i krigstid tänker sig för inför de risker som ett sådant företag innebär. Detta är den ena dimensionen i den svenska säkerhetspolitiken.

Den andra dimensionen är en aktiv utrikespolitik. Vi kan ha ett starkt försvar som helst börjar omvärlden tvivla på vår alliansfrihet begränsas ändå möjligheterna att föra en oberoende neutralitetspolitik. Därför är just utrikespolitiken vår främsta försvarslinje. I denna utrikespolitik ingår arbetet för fred och frihet, för rättvisa och internationell solidaritet i vår omvärld. Detta är ett arbete för viktiga principer. Men det handlar också om ett eget intresse. När vi arbetar för fred och internationell solidaritet tar vi också ansvar för Sverige. När vi protesterar mot okkupationen av Afghanistan, eller mot det amerikanska stödet till Contras verksamhet i Nicaragua, gör vi det utifrån principer som hör till de allra viktigaste för oss. Det är inte fråga om något personligt tyckande. Det gäller respekt för folkrätten, det gäller det nationella självbestämmandet. Detta kan stundom framträdande företrädare för regeringarna i de båda supermakternas huvudstäder behöva påminnas om.

Självfaller gäller demokratins grundprincip om fri och öppen debatt även utrikespolitiken. Vi socialdemokrater välkomnar en vital debatt i denna fråga. Genom en sådan kan vi åstadkomma större klarhet om innebörden av vår neutralitetspolitik och samtidigt skapa ökad stadga och hållfasthet i denna politik. Detta ökar i sin tur trovärdigheten i svensk neutralitetspolitik. Det är en styrka för Sverige som nation. Därför har också riksdagens

utrikesdebatt varit en viktig händelse under det parlamentariska året. Det har varit tradition att både regeringsföreträdare och oppositionsledare deltar i debatten och kommenterar Sveriges förhållande till främmande makt. Detta ger tyngd och auktoritet åt debatten och har bidragit till att stärka den svenska utrikespolitiken. Själv deltog jag alltid, under vår tid i opposition, i dessa debatter. Och det var inte för att kritisera – det förekom nästan inte alls, jag berömde tvärtom regeringen mycket – utan för att markera grunddragen i vår utrikespolitik och för att kommentera de stora internationella frågorna.

Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt och beklagligt att oppositionsledaren Adelson avstått från att anmäla sig till denna debatt. Han säger ingenting – inte om vår egen neutralitetspolitik och vår trygghet, inte om Afghanistan eller om Iran-Irak, inte om Centralamerika, eller om freden och alla de brännande frågor som sysselsätter människornas tankar.

Jag tänker på de fina ungdomar som går här utanför med insamlingsbössor och propagandorna till förmån för de förföljda svarta i Sydafrika. De kanske tycker att det är konstigt om inte alla de politiska ledarna vill ge uttryck för sin syn på rasförtryckets problem.

Och det går faktiskt inte att hänvisa till någon ställföreträdare. För det var herr Adelson som för bara sju veckor sedan gjorde just utrikespolitiken till den stora frågan i den allmänpolitiska debatten. Han riktade våldsamma beskyllningar mot regeringens säkerhetspolitik. Och han reste det unika kravet på en misstroendeförklaring mot landets utrikesminister. Det förefaller som om herr Adelson bara är intresserad av en utrikespolitisk diskussion när han kan nytnja den till att ställa till med inrikespolitiskt bråk.

Låt mig säga att det är självklart att olika partier kan vara ense om de grundläggande dragen i den svenska säkerhetspolitiken och ändå ha olika uppfattningar om enskildheter beträffande hur vår utrikespolitik skall bedrivas.

Det kan t. ex. finnas skillnader i synen på exakt hur stora anslag försvaret kan få – även om det nästa år i en försvarsbudget på 25 miljarder skjuter mindre än 1 % mellan t. ex. socialdemokrater och moderater. Det kan också finnas skilda uppfattningar om hur Sverige bör agera i olika internationella frågor, och man kan naturligtvis göra skilda bedömningar av styrkeförhållandena mellan supermakterna. Trots sådana skillnader kan man vara överens om huvudlinjerna i den svenska säkerhetspolitiken.

Jag vill gärna välkomna det, såvitt jag kunnat uppfatta det, mer sakliga tonläget i denna utrikesdebatt. Det är vår förhoppning att det är på det sättet som debatten skall kunna föras också i försättningen. Men då måste det också vara konsekvens i moderaternas utrikespolitiska debatt. Det har förekommit ofta förr att de har haft ett dämpat tonläge, eller i stort sett bara anslutit sig till regeringens utrikespolitik. Men det går inte att föra ett slags debatt vid ett tillfälle, ett slags debatt här i kammaren och en helt annan i andra sammanhang – som t. ex. här i riksdagen för sju veckor sedan.

I de senaste årens moderata attacker har återkommit ett tema, som icke kan vara förenligt med en uppslutning kring den traditionella svenska

Utrikesdebatt

Utrikesdebatt

neutralitetspolitiken. Det är när man hävdar att regeringen agerar utfallande gentemot Sovjetunionen, när man påstår att regeringen arbetar med dubbla budskap och när man alltså insinuerar att regeringen på något sätt spelar under täcket med företrädare för Sovjetunionen.

På denna punkt har vi reagerat utomordentligt hårt. Det är inte bara därför att vi finner anklagelserna fullkomligt grundlösa, och naturligtvis också kränkande mot oss. Det är minst lika mycket omsorg om landets nationella intressen som gjort att vi tvingats till kraftfulla markeringar mot påståenden av detta slag.

Ändå har moderaterna upprepat dessa anklagelser gång efter gång, under flera år. Och det är i och för sig inte bara vi socialdemokrater som har drabbats. Det började redan under slutet av Thorbjörn Fälldins regerings tid – med bråket kring mittlinjen och i ubåtsfrågan – och har sedan fortsatt i den s. k. Svenska Dagbladets-äffären och i andra sammanhang. Man har talat om reservationslösa omfämningar av sovjetiska paradfrankar. Man har utpekat statssekreteraren i statsrådsberedningen som något av en quising. Det senaste exemplet är anklagelserna i samband med att man försökte väcka mistroendeförklaring mot utrikesminister Bodström.

Vi kan inte dra någon annan slutsats av moderaternas agerande i den allmänpolitiska debatten än att det egentligen var ett enda samlat angrepp på regeringens säkerhetspolitik. Ulf Adelsons motivering för att väcka mistroendeförklaring mot utrikesministern var just detta att regeringen skulle ha fört fram dubbla budskap. Han sade också, här i riksdagen, att jag själv kan ha gett ett tyvt medgivande år att det som utrikesministern påstods ha sagt vid den omdiskuterade middagen egentligen är uttryck för regeringens uppfattning i själ och hjärta. Och i tidningen Expressen samma dag ifrågasatte herr Adelson på nytt om inte den svenska regeringen driver två linjer: en i regeringsförklaringar och officiella dokument, och en annan "när hjärtan lättas mellan skål och vägg". För att ytterligare betona vidden av moderaternas kritik gick sedan också Lars Tobisson upp i den allmänpolitiska debatten och sade att det handlade om att kritisera regeringen "för att äventyra tilltron till Sveriges traditionella säkerhetspolitik".

Detta är anklagelser, fru talman, som är illdeles unika i vårt land. Det torde inte tidigare ha förekommit att ledande företrädare för det största oppositionspartiet farit ut med påståenden vilkas innebörd närmast är att likna vid att regeringen skulle bestå av en samling landsförträdare, som inte bara agerar utfallande gentemot den ena supermakten utan också i hemlighet för en annan politik gentemot denna makt än den som redovisas offentligt. Det är uppenbart att om man har denna bild av Sveriges regerings sätt att driva neutralitetspolitiken – med utfallenhet och dubbla budskap och allt vad det heter – så kan man ju icke vara enig med regeringen om denna politik. Då måste man i fogkens namn förorda en annan politik, även om man inte säger det klart ut, här i riksdagen i, ex. Och ett sådant dubbspel, som naturligtvis inte går obemärkt förbi i utlandet, är till skada för Sverige. Det har alltid varit en ambition hos oss socialdemokrater att eftersträva största möjliga enighet inom utrikespolitiken. Bland det svenska folket är

uppslutningen stark bakom den traditionella svenska neutralitetspolitiken, för vilken vi socialdemokrater alltid varit garant. Man kräver av oss politiker att denna gemensamma nationella tillgång icke skall äventyras. I ett allvarligt läge vill folk sluta leden. Men moderaterna ställer ständigt till bråk.

Vi vill gärna ha enighet. Men ett parti som agerar på det sätt som jag nyss har beskrivit mäter sig självt ur den nationella samlingen inom säkerhetspolitiken. Ty dess anklagelser måste innebära att det underkänner den sittande regeringens sätt att sköta det allra mest grundläggande inom denna politik, alltså våra förbindelser med de ledande stormakterna.

Därför vill vi socialdemokrater säga till moderata samlingspartiets ordförande Ulf Adelson att vi nu måste få klarhet i om ni tänker driva dessa anklagelser vidare. Enighet är önskvärd. Men ibland måste det önskvärda vika för det nödvändiga. Klarhet måste skapas om var det moderata samlingspartiet står. Detta är ett oftergivet krav, där inga kompromisser är möjliga.

Och därför vill jag sluta detta inlägg med att be herr Adelson om besked på två precisa punkter:

1. Är ni eller är ni inte av uppfattningen att regeringen arbetar med dubbla budskap gentemot Sovjetunionen?
2. Är ni eller är ni inte av uppfattningen att regeringen uppträder utfallande mot Sovjetunionen?

Ans. 19 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Det har rått litet tummk kring talarordningen av den enkla anledningen att statsministern har haft ett betydande intresse av att den såg ut på ett visst sätt. Han begär att bara få tala med vissa – och inte med andra. Det kan ligga någonting i den synpunkten, statsministern, och vi brukar framföra den då och då när vi ställer frågor och interpellationer och statsministern alltid vägrar att svara på dessa och i stället överlämnar dem till andra.

En statsminister har – mig veterligt – under det senaste årtiondet deltagit i dessa utrikespolitiska debatter vid ett enda tillfälle. Det var när Olof Palme anmälde sig – något sent – i utrikesdebatten våren 1983 erkom för att söka gräl med oss moderater. Därför finns det också hos oss en misstanke om att han är ute för att söka gräl när han gör sådana här operationer. Av detta har vi inget större intresse, och vi väljer att behandla detta på det sätt som kan förfälla lämpligt. Ty den teknik som Olof Palme har i sådana här debatter är litet ledsam, tycker jag. Han förvirrar och förställer.

Vad var det egentligen det stod i det skriftliga anförande han höll? Han talade om dubbla budskap. Låt mig då bara erinra om att detta begrepp, som vi har levt med under de senaste ett eller två åren, är ett begrepp som Olof Palme själv har hittat på, som Olof Palme har introducerat i debatten. Det härstramar inte från oss. Att det sedan, genom hans utrikesministers agerande, skulle vändas mot honom kan inte vi lastas för. Att det lever och lever sitt eget liv har ursprungsnämnen större skuld till än någon annan.

Statsministern säger att vi har – och då syftar han antagligen på mig – ansett

Utrikesdebatt

Utrikesdebatt

att hans statssekreterare är lika med eller närmast lika med en quisling. Ordet quisling har aldrig nämnts av oss. Det enda jag gjorde i ett anförande inför den moderata partistämman var faktiskt att tala väl om Per Albin Hanssons politik när det gällde att stå emot påtryckningar utifrån under kriget. Kan detta anses vara något fel?

Han säger vidare att vi moderater anser att regeringen är en samling landsförrädare. Olof Palme, vi har inte tagit och kommer aldrig att ta den typen av ord i vår mun. Vi har aldrig sagt detta. Därför faller dessa anklagelser på sin egen orimlighet. Det är litet av den gamle riddarens anstötning mot självbyggda väderkvarnar över dessa våldsamma anfall mot positioner som egentligen inte finns. Men frågor kräver svar, och Olof Palme frågade i slutet av sitt anförande: Hur är det egentligen med det här med dubbla budskap?

Jag kan inte se detta på något annat sätt än att Olof Palme, på ett liknande sätt som utrikesministern nyss till min förvåning gjorde, uttryckte en vilja att fortsätta debatten om Bodströmsaffären, om vad som hände under den där middagen, om vad som var motiven för misstroendeförklaringen och om konsekvenserna av middagen och de dubbla budskap som där framfördes. Vi kan rekapitulera den debatten i öndlighet. Men om vi ser till vad som sagts och skrivits är det utan tvivel så, att den bild som dessa journalister gav står sig nästan in i varje detalj.

Låt mig bara hänvisa till Ane Ruth, Dagens Nyheters kulturchef, som i övrigt varit kritisk mot mycket som hänt i den s. k. Bodströmsaffären. Han skrev att "ingen av Dagens Nyheters skribenter har ifrågasatt att de tre tryckta versionerna av Bodströms middagsuttalanden – Dagens Nyheters, Svenska Dagbladets och Tidningarnas Telegrambyrås – skulle vara i alltför väsentligt korrekta referat". Därmed har försöket att släta över, att dementa, att vifta bort och att förvilla fallit. Bodströmsaffären, som statsministern åter vill dra upp, står där i all sin åskådlighet. Vi kan bara föga ert beklagande till detta.

Jag tror egentligen inte att det ligger i landets intresse att vi fortsätter att gräva alltför mycket i herr Bodströms middagar och i de dubbla budskap som där har förts fram. Jag tycker inte heller att det finns något intresse av att vi konstruerar motsättningar, av att vi lägger ord i munnen på varandra som ingen har använt. Vi strävar sannoligen inte efter att riva några broar eller att skapa klyftor där klyftor inte finns. Vi tycker i grunden att det är alldeles onödigt att i en debatt som präglas av en viss saktighet få inhopp som väl närmast – tyvärr – något har karaktären av gräsljuka.

Anf. 20 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Fru talman! Statsministern gör det mycket ovanliga att överta den utrikespolitiska debatten från utrikesministern. Som utgångspunkt och skäl för att gå in i debatten riktar han klander mot de partiledare som inte anmält sig att delta i denna debatt. Själv anser jag det inte alls vara något anmärkningsvärt om partiernas ledamöter i utrikesutskottet är de som på resp. partiets vägnar kommenterar den redogörelse som utrikesministern på

regeringens vägnar har läst upp. I synnerhet tycker jag att det inte är anmärkningsvärt i ett läge då den deklaration som regeringen överlämnar till riksdagen, såvitt jag har kunnat finna efter att intensivt ha lyssnat till debatten – inte alltid här i kammaren men på mitt arbetsrum via högtalaren – visar att det i de grundläggande avseendena inte råder några som helst skillnader mellan partierna.

Jag tvingas än en gång uttrycka min synnerliga förvåning över att Sveriges statsminister, som är den i detta land som borde vara mest angelägen om att ta vara på det som förenar i svensk utrikes- och säkerhetspolitik, ännu en gång använder riksdagens talarsol för att försöka få i gång en träta om utrikespolitiken. Jag kan för mitt liv inte begripa vilka syften Olof Palme anser sig tjäna när han går till väga på det viset.

I ett avseende reagerar jag positivt på statsministerens uppträdande i den här situationen. Det är att han den här gången, när han nu har haft mer tid till eftertanke än vid det förra tillfället då vi diskuterade den s. k. Bodströmsaffären, inte varit i närheten av formuleringar av typen att ett regeringsskifte skulle innebära en verklig fara för Sveriges fred. Det är bra.

Jag tänker inte lägga mig i den här trätan som Olof Palme nu vill ha med moderaterna. För egen del konstaterar jag att om hela grunden för den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken råder fallständig enighet. Det är det värdefulla med den av Sverige förda utrikes- och säkerhetspolitiken. När vi kan låta detta komma till uttryck är det av värde här hemma i Sverige. Men denna enighet är av värde också inför omvärlden.

Det är, fru talman, inte minst mot den bakgrunden som jag är så förvånad över att Sveriges nuvarande statsminister inte satsar sin kraft på att ta vara på detta, utan satsar sin kraft på att än en gång försöka åstadkomma en träta om Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik.

Anf. 21 Statsminister OLOF PALME:

Fru talman! Om det s. k. skvallret från utrikesministerens middag vill jag bara säga att jag är hundraprocentigt övertygad om att utrikesministerens version när det gäller den grundläggande frågan, om det förde sig om sovjetiska kränkningar eller kränkningar i största allmänhet, är den riktiga. Jag kunde nyligen konstatera, att detta tycker också företrädarna för utländska makter här i Sverige.

Thorbjörn Fälldin sade att han inte för sitt liv kunde förstå varför jag tog upp denna diskussion. Jag skulle vilja råda Thorbjörn Fälldin, om han har svårigheter på den punkten, att gå tillbaka och läsa utskriften av vad Thorbjörn Fälldin själv sade i Radioekot alldeles efter valet. Där uttryckte Thorbjörn Fälldin en nästan oerhörd vrede – och egentligen en förståelig vrede – över moderaternas angrepp på honom själv under hela valrörelsen för undfallenhet mot Sovjetunionen. Läs det, därför att de angrepp som Thorbjörn Fälldin utsattes för är ju rena västanfläkten jämfört med det som sedermera har förekommit. Jag läser bara ur protokollet för den 6 februari, där Ulf Adelsohn säger: Frågan är just om det föreligger ett dubbelt budskap: det ena, det som utrikesministern nämner i sina tal och som är regeringens

Utrikesdebatt

Utrikesdebatt

officiella politik, och det andra som kommer mellan skäl och vägg och som egentligen är vad man innerst inne tycker.

Det är alltså en oerhörd beskyllning. Jag bryr mig inte om Bildt, för jag har ställt mina frågor till Adelson. Det var nämligen Adelson som drog upp hela den utrikespolitiska debatten för sex veckor sedan. Det var Adelson som oppositionsledare och ordförande i det social... – socialkonservativa möjligen – partiet ställde de här frågorna och gjorde de här påståendena om den svenska utrikespolitiken. Det är möjligt att herr Adelson nu är rädd, men jag måste till honom mycket precist ställa de två frågorna igen.

För det första: Är ni eller är ni inte av uppfattningen att regeringen arbetar med dubbla budskap gentemot Sovjetunionen?

För det andra: Är ni eller är ni inte av uppfattningen att regeringen uppträder undfällande mot Sovjetunionen?

Det är just herr Adelsons inlägg för sex veckor sedan och för ett år sedan som är skäl till dessa frågor, och det är bara Adelson som själv kan besvara dem – i och för sig med ett enkelt ja eller nej.

Anf. 22 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Jag tycker det finns anledning att som positivt i statsministerens senaste anförande i alla fall notera att han vek undan när det gällde quishing och när det gällde landsförrädare och när det gällde dubbla budskap. Vi har inte använt de ord han har attackerat. Dem har han själv uppfunnit. Han strider mot väderkvarnar, och det är bra om detta kan bli fastslaget.

Jag tycker också, liksom Thorbjörn Fälldin, att det kan finnas anledning att som positivt markera att den typ av väldigt uppskrivade anklagelser som statsministern tidigare har kommit med – säkerhetsrisk, fara för neutraliteten, allvarlig fara för freden – slapp vi höra i dag. Det kan kanske tyda på en ämningstone i några delar uter lugnare ton från statsministerens sida.

Men nu åter till Bodströmaffären. Det är faktiskt så, Olof Palme, att det enda tillfälle då vi har använt uttrycket dubbla budskap är just i Bodströmaffären. När Olof Palme vill ha denna diskussion om dubbla budskap handlar det de facto om Bodströmaffären. Jag tror inte att han kan hitta något exempel på att vi sagt att regeringens politik gentemot Sovjetunionen visar tecken på "undfallenhet". Han får nog ha hela sin – i och för sig just nu avgående – stab att leta igenom väldigt mycket riksdagsprotokoll för att konstatera att så faktiskt inte är fallet. Han strider ånyo mot väderkvarnar. Vi har ansett att det fanns oklarheter, att det fanns en inkonsekvens, att det fanns osäkerhet i formuleringar vid olika tidpunkter under de senaste två åren. Den debatten har vi fört, och den tycker jag också i och för sig var klargörande och bra. Den ledde i vissa hänseenden till att regeringens politik fick en stramhet som vi då, när det inträffade, hälsade med tillfredsställelse.

Nu mera konkret till Bodströmaffären. Jag tycker det är intressant att notera att statsministern här säger att han för sin del är hundraprocentigt övertygad om att utrikesministern har rätt i den fråga som debatten enligt statsministerens mening gällde, nämligen om det hade varit sovjetiska kränkningar efter Hårsfjärden eller ej. Men Bodströmdebatten handlade om

så mycket mer. Vi talade om ett tiotal olika uttalanden som bildade en helhet, vilken statsministern själv kallade en helt annan utrikespolitisk linje än den som regeringen företrädde. Det var statsministern som i denna talarstol fällde uttrycket "politisk dödsdom" om totaliteten av dessa uttalanden, om de hade varit riktiga. Därför var det vi talade om dubbla budskap.

Det som Ulf Adelson sade i den debatten men som Olof Palme felciterade på en väldigt väsentlig punkt var följande: "Frågan i dag är just om det föreligger ett dubbelt budskap." När Olof Palme står här i talarstolen och citerar detta, vilka ord är det han då utelämnar? Jo, han utelämnar de två orden "i dag". I stället för att läsa: "Frågan i dag är just om det föreligger ett dubbelt budskap", säger han generellt: "Frågan är just om det föreligger ett dubbelt budskap". Med den typen av debattmetod kommer man väl en bit framåt, om det är grälet man är intresserad av – men inte om det är enigheten.

Låt mig sedan säga att jag inte riktigt begriper vad Olof Palme skall ha denna debatt till. Fakta är ju så entydiga. Jag citerade just Arne Ruth i Dagens Nyheter om den middag som Lennart Bodström hade. Men debatten har också gått vidare och visat att den middag vi diskuterade då inte var isolerad, utan det förekom andra middagar också. Olle Stenholm – jag vet inte om statsministern avser att ta heder och ära av honom från denna talarstol i likhet med vad han har gjort beträffande andra journalister som varit inblandade – skrev i alla fall en artikel i Expressen om en annan middag – jag citerar:

"Jag anser nu att vi gjorde en journalistisk felbedömning som inte snarast gav offentlighet åt hans reser. Deras innebörd var att han kände tvivel inför rapporterna om fortsatta ubåtskränkningar. Han ironiserade över försvararens insatser. Han markerade avstånd till ubåtskyddskommissionen."

Det är alldeles klart vad som har sagts både på den middag vi har diskuterat och på andra middagar. Ifall Olof Palme vill att denna debatt skall följaktligen honom och oss i valrörelsen, så får vi låta den göra det, men jag vet inte vem detta egentligen tjänar. Det tjänar inte oss. Jag tror inte att det tjänar jag tror inte att det tjänar Lennart Bodström. Jag tror inte att det tjänar socialdemokratin. Jag tror faktiskt inte ens att det tjänar Olof Palmes person.

Anf. 23 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Fru talman! Olof Palme frågade mig om jag glömt bort vad jag sade i radions Eko efter förra valet. Naturligtvis har jag inte det. Det jag då sade var ett uttryck för precis vad jag kände, att jag ansåg att det var en förhoppning att påstå att utländska ubåtsbesättningar ätit picknick på svenska skärgårdsöar. Det var viktigt att säga ifrån om det, då det var beskyllningar, påståenden som saknade grund. Men aldrig någonsin har jag umgåtts med tanken på att göra detta till en följefong här i Sveriges riksdag eller i den utrikespolitiska debatten utanför riksdagen månad efter månad, år efter år.

Får jag påminna Olof Palme och kammararens ledamöter om att den röstförklaring som jag avgav före omröstningen, liksom det jag sade i min slutreplik när yrkandet om misstroendevotum hade ställts, gick ut på att omröstningen alls inte gällde den förda utrikes- och säkerhetspolitiken utan

Utrikesdebatt

Utrikesdebatt

att den uteslutande gällde de uttalanden som utrikesministern gjort och som stod i strid med den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken. På den punkten kan det inte råda några som helst tveksamheter.

Efter det att denna omröstning var ett faktum tvingades jag och alla andra konstatera att socialdemokrater och kommunister i denna kammarare uttalar sitt förtroende för Lennart Bodström. Det får vi leva med. Det innebär ju inte att vi från vår sida ser anmärkbara på den etablerade svenska utrikes- och säkerhetspolitiken, eftersom det inte har varit fråga om att från vår sida sätta denna politik i fråga. Vad det gällde var att Lennart Bodström enligt vår mening, som gäller än i denna dag, hade gjort uttalanden som stod i strid med den förda politiken.

Det är lier av en gåta, det vill jag gärna ge uttryck åt här också, att såväl utrikesministern som statsministern vill ha en repetition av denna debatt. Jag vet inte vart värdet av det skulle ligga.

För egen del vill jag konstatera att det är klart positivt att Sveriges statsminister inte längre talar i termer av typen att ett regeringsskifte skulle innebära ett allvarligt hot mot Sveriges fred. Jag har hela tiden trott att detta var ett uttryck som kom till när Olof Palme var under stark upphetsning. Det får anses vara bekräftat. Jag tror inte att han skulle vilja hävda detta i dag.

Det är klart fördelaktigt att sådana saker nu är utmönstrade ur debatten. Efter att mycket intensivt ha lyssnat till debatten i dag har jag funnit att skillnaden oss emellan, som den kommit till uttryck i dag, när det gäller den förda utrikes- och säkerhetspolitiken gäller nyanser. Dessa nyanser har diskuterats på ett förtjänstfullt sätt av ledamöter som tillhör riksdagens utrikesutskott.

Anf. 24 Statsminister OLOF PALME:

Fru talman! Det är kanske litet synd om Fäldin. För sju veckor sedan instämde han ju i Adelsöns misstroendeyrkande och därmed också i motiveringen därtill. Det rörde sig långt bort från den traditionella neutralitetspolitiken. Sedan dess har centern gjort bejdrade försök att krypa in under neutralitetspolitikens sköna, varma täcke igen, och där är de välkomna. Där har ni det tryggare och lugnare än i den mera iskalla, nyliberala blåsten också på det utrikespolitiska fältet.

Till Adelsöhn vill jag säga: Jag gav er en jättechans inom utrikespolitiken, och ni tog den inte. Jag har medvetet inte gått på Bildts alla provokationer utan bara hållit mig till två frågor, som jag ställer. Jag har frågat om ni har kvar er uppfattning om det dubbla budskapet och om ni anser att regeringen var undfallande mot Sovjetunionen eller inte.

Ni kunde ha klarat detta genom att gå upp och säga: Ja, vi har mycket emot regeringen, men vi tror inte att den för dubbla budskap, vi tror inte att den är undfallande mot Sovjet. Då hade ni skapat stor klarhet och lagt grunden till ett mera avspänt förhållande i utrikespolitiken.

Det orkar ni inte, utan här har Bildt stått och jansat om skvalleret från middagen igen. Där finns det bara olika versioner, och på den avgörande punkten anser jag att utrikesministern är hundraprocentigt trovärdig. Därtill

kommer diverse andra smärre ohövligheter.

Det är riktigt att jag inte tog upp Bildts fullkomligt exempellöst oförskämda tal på moderatistämman mot satssekreterare Larsson. Visserligen nämndes Per Albin, men det var bara för att Carl Bildt skulle kunna säga att det var tur att det på Per Albins tid inte fanns någon satssekreterare Larsson. Detta är att näst intill skylla honom för quisling. Poängen var ju den, att Per Albin inte hade varit undfallande mot den tidens makthavare i Tyskland, men att satssekreterare Larsson skulle ha fallit undan mot dagens makthavare i Sovjetunionen. Detta är en skamlös beskyllning.

Jag tog inte heller upp alla beskyllningar om våra reservationslösa omfamningar av Sovjets synpunkter, eller hela den enorma debatt vi hade om den s. k. Svenska Dagbladets-affären. I den senare stod ni upp och sade att ni trodde ända tills ni hade blivit överbevisade om motsatsen att vi hade fört olika budskap till Sovjetunionen i den officiella noten och i några privata budskap till olika företrädare för Sovjetunionen.

Allt detta bortsåg jag ifrån. Men det är klart att vi känner till det, vi vet hur det är och vi glömmer det inte.

Men vi var beredda att stryka ett streck över allt detta – om ni bara sade: Vi tror icke att ni faller undan för främmande makt och vi tror inte att ni för dubbla budskap till främmande makt. Det orkade ni inte säga, och därmed kvarstår klyftan – och den är djup.

Det ni inte förstår är att vad vi hävdar är Sveriges intressen.

Det sägs om politiker att en del har dåliga kunskaper men gott omdöme – de brukar klara sig. Det finns andra som har stora kunskaper men dåligt omdöme – dem går det dåligt för i längden.

Carl Bildt är säkert en inrikespolitisk tillgång för oss, genom att han ständigt ställer till bråk på ett område där socialdemokratien har folkets förtroende. Men han är en beläsning för oss utrikes, genom att han skapar tvivel om var Sverige står.

Jag hörde en framträdande nordisk politiker berätta att han hade varit i Pentagon, där man hade talat så oerhört illa om Sverige. Allt gick så dåligt i Sverige: byråkrati, löntagartonder, ekonomi, allt. Till slut fann han sig föranlåten att säga: Men det är väl inte så dåligt i Sverige ändå. Jodå, sade de, det vet vi säkert, för riksdagsman Bildt har varit här och rapporterat.

Att Carl Bildt springer där, det får han gärna göra, men jag tycker inte att han skall tala illa om Sverige. Under den tid då vi var i opposition gjorde vi inte det. Vi försvarade t. o. m. på utländsk botten den borgerliga regeringen, så gott vi kunde.

Ulf Adelsöhn har getts chansen. Jag ville se om han ville komma oss närmare efter alla de väldiga föröppningar som han gjorde för sex veckor sedan. Han siter i sin bänk nu. Är det inte lier svårt?

I januari erbjöds han en diskussion i TV med Kjell-Olof Feldt om den ekonomiska politiken. Han tackade nej, för han hade ju skräck för att råka ut för en sakdebatt om ekonomin.

Härnadan hade han en debatt med justitieministern. Den påstås ha gått så illa att han väl nu kommer att undvika alla justitiefrågor.

Utrikesdebatt

Utrikesdebatt

Han fick chansen i dag att i lugn och ro klara av en saklig debatt om utrikespolitiska frågor. Han vågade inte ta den.

Det är lätt att vid olika tillfällen rikta våldsamma inrikespolitiskt motiverade angrepp i utrikespolitiken. Det är lätt att pajasera i marginalen, när det beger sig. Men det är inte lika lätt när det gäller allvar av Sveriges intressen.

Jag ville erbjuda denna möjlighet i dag och se om vi kanske, efter alla dessa bråk, kunde lägga en ny grund – inte därför att jag tycker om vad ni haft för er, utan därför att jag hade ett visst intresse av att se om det gick att samla nationen. Jag finner att ni har avstått från den möjligheten, och det beklagar jag.

Jag vill bara säga att för socialdemokratiens del gäller även fortsättningsvis det som alltid har gällt: Vi kommer med obönhörlig fasthet att hävda Sveriges intressen. Vi kommer alltid att tala samma språk till de stora makterna – den lilla nationens språk. Det är den lilla nationen som vill värna om sin rätt att leva och förma sin framtid.

Vi kommer också att efter måttet av vår blygsamma förmåga tala fredens och försoningens språk. Vi vet att vi i det arbetet från tid till annan kommer att få höra instämmanden och, när tillfälle erbjuds, få knivar i ryggen från moderata samlingspartiet, i strid med Sveriges intressen.

Men vi kommer inte ett ögonblick att väja från vår linje. I all stillsamhet vill jag för dem som följer den här debatten göra den principdeklarationen att ni skall alltid kunna lita på svensk socialdemokrati när det gäller att hävda Sveriges och det svenska folkets intressen och fredens intressen.

Förste vice talmannen anmälde att Carl Bildt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 25 ULF ADELSON (m):

Fru talmant! Nej, herr Palme, rädd är jag inte – här står jag.

Jag förvänar mig inte över att Olof Palme vägnade med att kritisera Carl Bildt till dess han inte hade rätt till ytterligare replik. Vi känner den konsten.

Det går inte att hänvisa till en ställföreträdare, sade Olof Palme. Jo, det går alldeles utmärkt, om man har förtroende för sina talesmän och sina ställföreträdare. Om man lutar på att de har kunskap och förmåga, då kan man göra det. Då behöver man inte själv gå in och ta alla debatter.

Jag tror att det är ganska klokt att visa respekt för sina ställföreträdare och inte alltid själv vilja spela första fiolen. Därför, Olof Palme, har jag ansett det vara riktigt att låta vår främste utrikespolitiske talesman föra vårt partis talan i dagens utrikesdebatt.

Debatten var saktig – jag har själv lyssnat till den – precis som Thorbjörn Fälldin sade. Man hade olika uppfattningar, och det skall vi ju ha, men debatten var lugn. Det har över huvud taget varit lugnt och sakligt i dag, till dess Olof Palme såsom fridfurste äntrade talarstolen och rikade ett otal angrepp mot vårt parti i allmänhet och mot mig personligen i synnerhet.

Det har varit lugnt sedan vi hade Bodströmsaffären. Förre den var det också lugnt, till dess Olof Palme i en finsk tidning angrep vårt parti i den

utrikespolitiska debatten.

Vi har haft många utrikespolitiska gräl sedan den nuvarande regeringen tillträdde, men alla dessa gräl har haft en gemensam nämnare, Olof Palme. Han har alltid stått som en i de många grälen, för övrigt inte bara när det gäller utrikespolitik – man behöver bara slå upp tidningen i dag för att få belägg för det.

Har inte Olof Palme själv från början varit huvudfiguren, har någon av hans personliga vänner och utnämningar gett namn åt affären i fråga.

Jag tycker att det är angeläget att inför Sveriges riksdag klargöra att i det anförande som statsministern höll här i dag hade han, som Thorbjörn Fälldin sade, strukturerat uttryck som "fara för freden" och "riva broar". Men det är också väldigt angeläget att vi klargör att statsministern själv nu finner ett antal uttryck, som han säkert kommer att ägna månader och mycken omsorg åt att påstå att vi moderater fällt – av typen "landsförrädare", "quisingar" och "undfallenhet".

De personliga angreppen mot mig, att jag pajaserar i marginalen osv., har jag lärt mig att ta lugnt. Men jag skall villigt erkänna att jag tror att svensk politik skulle gagnas, om särskilt vi partiledare undvek den typen av personangrepp. Svensk politik skulle gagnas, tror jag, och därmed också politikernas ansende över huvud taget. Men jag får bjuda på det.

Olof Palme valde att angripa också centern och centerledaren Thorbjörn Fälldin sedan denne inte längre hade tillfälle att återkomma i replik. Olof Palme sade att Thorbjörn Fälldin hade instämt i det yrkande jag framställdes om misstroendeförklaring mot utrikesministern och därmed också i motiveringen och att centern men framför allt vi moderater därför befann oss milsvitt från den svenska neutralitetspolitiken. Jag undrar: På vilken enda punkt befann vi oss milsvitt från den svenska neutralitetspolitiken i den delen?

Jag står för varje ord jag sade då, Olof Palme. Frågan i dag, sade jag, är just om det föreligger ett dubbel budskap: det ena som utrikesministern nämner i sina tal och som är regeringens officiella politik – och jag instämmer självfallet i statsministerns deklARATION – och det andra som kommer fram mellan skål och vägg och som egentligen är vad man innerst inne tycker. Detta har ju vidimerats av ytterligare ett antal personer, efter den famösa middagen där herr Bodström föllde de uttalanden som blev skälet till yrkandet om misstroendeförklaring.

Inte heller i fråga om det jag i övrigt har sagt ser jag någon anledning att ändra eller ångra något. Men däremot skall jag klart säga att varken folkpartiet eller centern har minsta anledning att ställa sig bakom eller ta avstånd från vad jag har sagt. Det var jag som sade det, och jag talade för mig och för mitt parti. Yrkandet var gemensamt, men i övrigt stod jag ensam. Det har jag sagt förut, och det hörde Olof Palme, men det hindrar inte att han bortser från det i dag.

Med anledning av de frågor jag ställde under Bodströmsdebatten gjorde statsministern ett uttalande den 6 februari, i vilket uttalande han på punkt efter punkt klargjorde att regeringen icke delade de uppfattningar som hade

Utrikesdebatt

framförts av utrikesministern. Det gällde försvarets ansträngningar, det gällde överbefälhavarens rapporter om frammande undervattensverksamhet, det gällde att Sveriges förbindelser med Sovjetunionen skulle hanteras med utgångspunkt i vad som är till gagn för vårt land, inte i vad som är till gagn för det socialdemokratiska partiets valförelse, och det gällde att man inom regeringskansliet förtloppande gjorde analyser av stormakternas intresse för vår del av världen. Det var mycket klart och rakt svarat av statsministern. Men hans uttalande stod i hjärtkontrast till vad utrikesministern framförde.

Vi drog inte i gång Bodströmaffären. Bodströmaffären drogs i gång av herr Bodström, och ingen annan. Det är Bodströmaffären som var utgångspunkten för det gräl som då uppstod.

I dag har statsministern i enlighet med den socialdemokratiska valplanelingen ånyo sökt konflikt och strid med oss moderater. Han undvek mycket nogsamt att i sitt tal nämna vare sig folkpartiet eller centern. Det var ingen tillfällighet. Det var noggrant uttänkt. Det är med moderaterna som herr Palme vill ha grälet. Och han är skicklig. Jag vill ge ett oförbehållsamt erkännande till det socialdemokratiska partiets ordförande. Han är mycket skicklig när det gäller att söka och få i gång gräl.

Men jag tycker att det vore ovärdigt av oss om vi ånyo skulle falla för frestelsen att sätta i gång ett stortgräl om vår politik. Sverige är nämligen ett litet land. Olof Palme avslutade sitt anförande med att tala om att den svenska socialdemokratin alltid kommer att värna om Sveriges fred och Sveriges intressen, och jag har självfallet ingen anledning att mistro honom i det avseendet – tvärtom. Men jag tror, Olof Palme, att vårt lilla och fredliga land uppe i detta kalla horn av jorden skulle gagnas av att statsministern insåg att strävnan att värna om Sveriges fred gäller också för oss moderater. Vi har bara ett intresse med vår säkerhets-, försvars- och utrikespolitik, och det är att gagna vårt Sverige. Det tycker jag att statsministern skulle respektera. Det skulle gagna Sverige mycket om statsministern gjorde det i stället för att söka gräl – personligt gräl, politiskt gräl eller vad slag det vara månade.

Fru talman! Låt mig till sist klargöra var vi moderater står.

För det första vill vi föra en stram utrikespolitik. Förutsättningen för en sådan är kontinuitet och kraft, och naturligtvis också konsekvens.

För det andra vill vi föra en stark försvarspolitik. Det innebär en annan försvarspolitik än den ni förut förrespråkade, en försvarspolitik där vi förhoppningsvis kan bygga vidare på den fyrapartiuppgrörelse som träffades för något år sedan.

För det tredje skall vår neutralitetspolitik formas i ett samspel mellan utrikes- och försvarspolitiken. En stramare utrikespolitik och en starkare försvarspolitik stärker vår neutralitetslinje.

För det fjärde: Säkerhetspolitiken måste föras med klara och öppna ögon. Vi måste se verkligheten som den är. Vi måste reagera klart och tydligt mot alla kränkningar och själva dra de slutsatser som kan dras av dem. Det är den klassiska huvudlinjen i svensk säkerhetspolitik som jag har givit uttryck för. Det är vår moderata uppfattning, och den har ett starkt stöd.

Sveriges folk vet att vi vill ha en stramare utrikespolitik och en starkare försvarspolitik, och Sveriges folk vet att det stärker vår neutralitetslinje. Att det sedan av vissa politiker vill grälas och bråkas kring detta, däröver kan vi inte fåda. Men vårt parti står fast, orubbligt fast kring den politiken, som givit Sverige fred i så många år.

Anf. 26 Statsminister OLOF PALME:

Fru talman! Herr Adelsöhn har ett grundläggande bekymmer. Han säger att vi – jag – sätter i gång gräl. Det gör han efter det klassiska receptet, där tjuven som gjorde tillgreppet ropade "tag fast tjuven". Detta har ganska liten trovärdighet.

Under sex år var jag ledare för oppositionen här i kammaren. Jag tror att jag under dessa sex år inte någon enda gång angrep regeringens utrikespolitik mer än i några detaljfrågor. Varför? Jo, därför att jag ansåg att man borde hålla sams. Den ende som angrep utrikespolitiken då var Ulf Adelsöhn. Jag måste för Falldins minnes skull påminna om att Falldin såde så här: Det smärtrar mig att behöva erfar att moderaterna bortsitt från detta och i partipolitiskt ni driver den här frågan som en kritik mot regeringen för senfärdighet, för ointresse. De sätter partiniet före en gemensam uppslutning kring den säkerhetspolitik och utrikespolitik som den här nationen varit samlad omkring i decennier och vilken har varit till fördel för detta land.

Ännu hårdare gick herr Gunnar Björk i Gävle fram. Under de sex år som vi var i opposition stödde vi regeringen. Moderaterna drevs av partiniet till angrepp.

Det har varit likadant nu under den här regeringsperioden. Vi har gjort försök så långt vi har kunnat att samla nationen kring det väsentliga försvaret av svensk neutralitetspolitik. Jag tror faktiskt att det hos folkpartiet och centern finns en ärlig vilja till en sådan samling, även om de i andra avseenden tycker illa om oss, vilket är legitimt. Men jag tror som sagt att det finns en sådan vilja och att det var en tillfällig förloppning sist. Jag vet inte – jag tror.

Efter dagens debatt frågar jag mig om det finns en sådan vilja hos moderata samlingspartier. Ni kunde ha klarat den här debatten på tio sekunder genom att svara på mina frågor: Anser ni eller anser ni inte att regeringen arbetar med dubbla budskap gentemot Sovjetunionen? Är ni eller är ni inte av uppfattningen att regeringen uppträder utfallande mot Sovjetunionen? Detta är två mycket enkla frågor, men oerhört avgörande, därför att om ett oppositionsparti säger att man på den punkten inte är övertygad innebär det en oerhörd anklagelse mot regeringen. Det innebär att man tror att regeringen faller undan för frammande makt, och man tror att regeringen spelar under täcket med en stormakt.

I tre långa repliker har moderata företrädare nu varit uppe i debatten. Ni har sagt många onda ord om mig – det må ni göra, det är jag van vid. När herr Adelsöhn till mig riktar gnäll om personföljelse och personangrepp, måste jag säga att något av ett medlidensamhetens leende sprider sig. På den punkten har jag av omständigheterna fått vänja mig att vara ganska hårdhudad.

Ni fortsätter att smäda utrikesministern så gott ni kan – inte på grundval av något som ni kan belägga utan på grundval av skvallert från en journalistmiddag. Jag skall i detta sammanhang inte ta upp denna avgörande punkt, men jag tror att journalisterna har fel beträffande de sovjetiska kränkningarna. Jag är helt övertygad om att de har fel och att den journalist som vågar ställa upp och säga att han har samma mening som utrikesministern har rätt på den punkt som är avgörande och som vi diskuterar. Detta tar ni upp gång på gång. Jag har upplevt mycket under denna valperiod. Minns ni när Adelsohn stod upp och sade att jag hade allvarligt skadat svensk utrikespolitik när jag enligt Adelsohn hade fört utrikesnämnden bakom ljuset. Detta framhårdade man i tills vi fick protokollet från utrikesnämnden framlockat. Adelsohn påstod att det finns stor sannolikhet för att påståendena i Svenska Dagbladet om det hemliga budskapet var riktiga. Allt detta har moderaterna så att säga automatiskt ställt upp på.

När moderaterna säger att de vill gagna Sveriges fred och Sveriges intressen, tror jag visst att det är på det sättet. Men ni vill också till varje pris komma åt socialdemokraterna – så gott som till varje pris. Detta nit att komma åt socialdemokraterna blir viktigare för er än det gemensamma värdet om landets intressen. Därför måste vi alltid räkna med – och det är med stor bitterhet och besvikelse jag säger detta – att få kniva i ryggen från dem som nu företräder moderata samlingspartiet. Även i ett för landet kritiskt läge måste vi räkna med det.

Det här är inte uttryck för någon personlig mani från min sida, utan det är vad vi i allmänhet tycker. Det här åt den utrikespolitiska debatten skapar en ny dimension som jag djupt beklagar. Detta ställdes i en oerhörd blivtelysning i dag när moderaterna fick två mycket enkla och mycket grundläggande frågor. Att de inte vågar besvara frågorna betyder med andra ord att de tror att vi är undfallande och att de tror att vi bedriver två slags politik – en mellan skål och vägg eller i hemlighet, eller hur det i olika sammanhang brukar uttryckas. Det är en oerhörd anklagelse, som vi socialdemokrater avvisar. Möjligheten att bygga broar, som det så vackert heter, förspillde ni genom att med onda ord och försnädigheter undvika saken.

Jag visade den här texten för en vän – i Ulf Adelsohns ögon är det här ju belastande med tanke på våra vänner. Min vän sade att de säkert går upp omedelbart och säger: Visst, vi ställer upp för enighetsens skull. Och då skall det naturligtvis välkomnas. Jag sade: Jag tvivlar, därför att jag tror att de är så oerhört fast i sitt partipolitiska nit och dessutom hersade av tok-högern i olika uppenbarelser att de inte vågar. – Jag beklagar att jag fick rätt.

Men, ärade kammarledamöter och andra, på socialdemokratin kan ni lita. Inga bakhåll och inga personangrepp skall kunna hindra oss från att föra en mycket fast och klar neutralitetspolitik. Jag hoppas att även moderata samlingspartier en dag kommer fram till den ståndpunkten.

Anf. 27 ULF ADELSSOHN (m) replik:

Fru talman! Det är riktigt att det var en oerhörd anklagelse som riktades mot regeringen med anledning av utrikesminister Bodströms uttalanden. Jag

har med stort intresse lyssnat till statsministerns mycket försiktiga försäkran att han är hundraprocentigt övertygad om att utrikesministern har rätt i vad gäller sovjetiska kränkningar. Men i fråga om de övriga delarna har statsministern inte uttalat sig i dag. Min fråga kvarstår därför. Här står ord mot ord, herr Bodströms och ett antal journalisters. Dels gäller det de journalister som var med på den ifrågavarande middagen, dels de som var med vid tidigare middagar: alla dessa journalister ger samma version av utrikesministerns uttalanden, icke de officiella men de andra. Det går inte att vrida sig undan detta. Olof Palme.

Olof Palme säger att han har fått vänja sig vid hårda angrepp. Ja, det är möjligt. Den som är utan skuld kastar den första stenen. Jag tror, Olof Palme, att antalet angrepp skulle bli betydligt färre, om statsministern själv vinnlade sig om att vara försiktigare med orden – med tanke på "pajasen" och allt annat som sägs i dag.

Olof Palme säger att han har ställt två enkla frågor och att det bara är att svara. Nu är det så att moderata samlingspartiet är ett självständigt parti som representerar sina väljare, och vi svarar och för debatten som vi anser vara riktigt. Vi är inte av Olof Palme kallade hit till något rektorförhör. Vi deltar i en debatt med vår talesman och svarar för oss rakt och klart. Vi tänker inte ge någon frisedel till den socialdemokratiske regeringen beträffande vad den kan säga eller göra, utan vi förbehåller oss rätten att granska var sak som görs och var sak som sägs. Det är vår uppgift i svensk politik, och den tänker vi hålla fast vid.

Fru talman! Låt oss alla när vi lämnar den här kammaren fundera över en sak: Vem i dagens debatt var det som sökte gräl, vem var det i dagens debatt som ville ha bråk om utrikespolitiken? Och har statsministerns 20 minuter långa och helt oprovocerade inlägg i denna debatt gagnat Sverige?

Anf. 28 Statsminister OLOF PALME:

Fru talman! Först vill jag säga något om utrikesministerns uttalanden. Det finns, som jag hela tiden har sagt, en avgörande punkt. Har utrikesministern påstått att det icke har förekommit några som helst kränkningar sedan 1982? Han har sagt att det inte har förekommit några som vi kan belägga som sovjetiska kränkningar – det finns ju inga bevis för det. Det har han sagt. Det är detta som debatten har gällt.

Jag litar till 100 % på utrikesministern. Jag träffade ett antal utländska företrädare nyligen som sade detsamma – "det har han ju sagt i alla samtal med oss". Alla de andra tingen kan man uppfatta på olika sätt, dem kan man diskutera. Men detta är avgörande.

Ni har inte kunnat belägga detta, ni kommer aldrig att kunna belägga det. Ni har satt i gång en enorm skenprocess när ni använder det unika sättet att begära en misstroendeförklaring mot Sveriges utrikesminister för att driva vad som i realiteten är en skvalterpunkt.

Sedan har herr Adelsohn mage att fråga: Vem är det som söker gräl? Vill han suddad bort ur minnet vad han hade för sig här i kammaren för sju veckor sedan?

För att inte föra upp det grälet på nytt och för att öppna möjligheten till enighet igen ställde jag två frågor. Dem tror jag att ni har lärt er. Det är de två för oss avgörande frågorna. Herr Adelson underlåter att svara på dem. Detta är i sig en oerhörd kränkning, icke av mig, men av svensk socialdemokrati och vad den står för. Glöm det aldrig! Det innebär att herr Adelson säger: Vi behåller möjligheten att när vi önskar kunna hävda dels att ni i det förflutna har varit och i framtiden kommer att vara utfallande mot främmande makt, dels att ni i framtiden kommer att föra olika typer av budskap i hemlighet till främmande makter. Vi har knivarna beredda. När vi får chansen kommer vi att försöka stöta dem i ryggen på er.

Därför har ni med den här debatten förvärrat situationen – det är klart att ni har det.

Det går lätt att finna i bänken över det, herr Adelson. Jag skall inte kommentera det på annat sätt än att det var ett flin. Jag tycker att detta var djupt allvarigt, för det gällde möjligheten till ett ömsesidigt förtroende för att hävda landets intressen.

Har den här debatten gagnat Sverige eller inte? frågar herr Adelson till sist. Svaret blir litet differentierat, om jag så får säga. I realiteten är det till skada för landet att det största oppositionspartiet fortsätter att insinuera att den sittande regeringen är utfallande mot främmande makt. Det är till skada för landet – det måste jag uppriktigt erkänna. Men det vore ännu värre om oklarhet rådde på den punkten. Herr Adelson har på sitt egendomliga sätt skapat klarhet, men icke på det sätt jag hade önskat, dvs. en klarhet om enighet, utan genom en klarhet om misstroende. Det beklagar jag.

Å andra sidan tror jag trots allt att det är till gagn för Sverige att veta var socialdemokratin står och att vi icke kommer att tolerera knivar i ryggen och slag under bälten. Vi kommer inte att passivt tolerera detta för att därmed skapa oklarhet om Sveriges utrikespolitik. Vi kommer att gå vår väg rakt och fast, till gagn för landet, och vi gör anspråk på trovärdighet när vi säger: till gagn för Sveriges folk.

Ans. 29 ULF ADELSONH (m) replik:

Fru talman! Vi har gett våra besked. Oklarhet råder om utrikesministerens ståndpunkter. Klarhet råder om att statsministern söker gräl. I övrigt har statsministerens senaste inlägg icke tillfört debatten något nytt, varför jag kan nöja mig med det anförda.

Ans. 30 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällspressen nu har satts upp.